

NAFAKA ALACAKLARININ YABANCI ÜLKELERDE TAHSİLİ HAKKINDA 20 HAZİRAN 1956 TARİHLİ NEW YORK SÖZLEŞMESİ

*Yrd.Doç.Dr. Ahmet Cemal RUHİ**

I. GENEL OLARAK

İkinci Dünya Savaşından sonra toplumsal yapıdaki değişiklikler, ekonomik hayatın gelişmesi, bazı ülkelerdeki iş gücü ihtiyacı, iş bulmak ve daha iyi bir yaşam düzeyine kavuşmak isteyen insanların, bir ülkeden diğerlerine göç etmelerine sebep olmuştur. Batı Avrupa ve Amerika'ya büyük bir iş gücü akımı olmuştur. Kendilerinin ve ailelerinin ihtiyaçlarını temin etmek ve geleceklerini güvence altına almak için yurt dışına giden bu insanlar geride; eşlerini, çocuklarını, ana ve babalarını, kardeşlerini ve yakınlarını kaderleri ile baş başa bırakmışlardır.

Nafaka hususunda ülke içi hukukî düzenlemelerin ihtiyaçları gereği gibi karşılayamaması ve özellikle nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun farklı ülkelerde bulunması durumunda ortaya çıkan problemleri gidermek amacıyla nafaka hususunda milletlerarası sözleşmelerin düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Özellikle Avrupa'da çalışmakta olan ve sayıları milyonları bulan Türk vatandaşlarının bir kısmının, Türkiye'de nafakaya muhtaç ve kanunen nafaka ödemek zorunda oldukları yakınları ile ilgilenmedikleri ve bu hususun önemli bir problem oluşturduğu bir gerçektir. Türkiye, New York Sözleşmesine taraf olmakla önemli bir adım atmıştır.

II. TARİHÇE

A. Nafaka Konusundaki Uluslararası Sözleşmelerle İlgili Çalışmalar

Nafaka konusu üzerine milletlerarası düzeyde çalışmalar Birinci Dünya Savaşının (1914 -1918) sona ermesi ile başladı¹. Her şeyden önce müzakere-

* A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

lerde nafaka hukuku konusunda yabancı ilâmlarının icrası ön plana çıktı. İlk olarak 1925 yılında "Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkede Yerine Getirilmesi" konusunda bir tasarı hazırlandı². Bu tasarı Milletler Cemiyetinin yetkili komisyonu tarafından ele alındı. Bu safhada sadece küçük yaştaki çocuklar lehine bir tasarı planlandı. Kısıtlı bir kullanım sahası olan böyle bir sözleşmenin değerinin az olacağına karar verildi. Fakat daha sonra meseleyi daha geniş tutmak kanaatiyle bu çalışma, 1929 yılında "Devletlerarası Hukusi Hukuku Birleştirme Enstitüsü" ne devredildi. Enstitü uzun süren çalışmalarından sonra 1938 yılında, yabancı memleketlerde nafaka ilâmlarının tanınması ve tenfizine dair bir sözleşmenin ilk tasarısını hazırladı. 1939 yılında İkinci Dünya Savaşının başlaması bu konudaki çalışmalarını engelledi.

İkinci Dünya Savaşından sonra 1948 yılında Roma Enstitüsü bu mesele üzerine yeniden çalışmaya başladı. 1949 yılında yeniden gözden geçirilmiş olarak hazırlanmış olduğu tasarını³ Birleşmiş Milletler İktisadi ve Sosyal Konseyine takdim etti. Ancak bu tasarı Birleşmiş Milletler İktisadi ve Sosyal Konseyinde (ECOSOC) başarıya ulaşamadı. Zira tasarıda sadece nafaka ilâmlarının exequatur beyan ile tenfiz edilebileceği dikkate alınmıştı. Fakat exequatur usulü üye devletlerin bir kısmında mesela; Büyük Britanya, Kuzey İrlanda ve Amerika Birleşik Devletlerinde bulunmamaktaydı. Sonuç olarak, Birleşmiş Milletler İktisadi ve Sosyal Konseyi 13. oturumunda⁴, Genel Sekreteri yapılan müzakereler sonunda yeni tasarı hazırlamak ve bir ihtisas komisyonu ile birlikte çalışmak üzere görevlendirdi. Yapılan çalışmalar sonunda Genel Sekreter iki tasarı takdim etti.

¹ Schrifttum zur Vorgeschichte: KRAEMER-BACH: Les actions alimentaires en droit international, Paris 1953, s.1 vd. ; CONTINI, The United Nations Draft Conventions on Maintenance Claims, 3 of American Journal of Comparative Law 1954, s.543; LIPSTEIN, A Draft Convention on the Recovery Abroad of Claims for Maintenance, International and Comparative Law Quarters 1954, s. 125; SCHWIND Fritz, Der gesetzliche Unterhaltsanspruch im internationalen Recht, (österr.) Jur. Blätter 1956, s. 193; FERID von Murat, Zum Stand der Entwicklung im internationalen Unterhaltsrecht, RamRZ 1956, s.196; (MECKE Friedrich, Übereinkommen über die Geltendmachung von Unterhaltsansprüchen im Ausland (vom 20. Juni 1956), 8 April 1983, s.1).

² Vgl. Document S.D.N. -U.D.P. 1938 Etudes II: Dettes Alimentaires/Doc. 13 (1) s.307; dazu SILBERNAGEL A., Vollstreckung von Alimentenurteilen im Ausland in Schweiz. Juristenzeitung 1925/26, s. 39; (MECKE, I).

³ Yabancı Ülkelerdeki Nafaka İlâmlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki Sözleşmenin Öntasarısı - Doc. 16 (1) U.D.P. 1950-; (MECKE, s. 2).

⁴ Resolution 390 H (XIII) vom 9.8.1951; (MECKE, s. 2).

a. Birinci tasarı; yabancı memlekette nafaka taleplerinin tenfizi hakkında çok taraflı bir sözleşme tasarısı⁵,

b. İkinci tasarı; yabancı memlekette nafaka taleplerinin takip edilebilmesi için çok taraflı bir sözleşme tasarısı⁶.

Bu tasarılar iki farklı çözüm içeriyordu. Birinci tasarı, bir devlette verilmiş olan nafaka ilâmlarının ikinci bir devlette tenfiz esasından hareket ederek, bunu temin içinde exequatur⁷ veya tescil⁸ usulünü nazara alıyordu. Genel Sekreterin ikinci tasarısı, bir kaç yıl önce Amerika Birleşik Devletlerinde kabul edilen düzenlemeyi örnek alıyordu⁹. Nafaka taleplerinin yabancı memlekette takip edilebilmesini temin için devlet mahkemeleri arasında sıkı bir işbirliğini öngörmekteydi. Birleşmiş Milletlerin İhtisas Komisyonu ise, Genel Sekreterin ikinci tasarısı üzerinde durmuştur. Bu milletlerarası işbirliğine bağlı bir husustu. Eğer bu işbirliği devletlerin mahkemeleri tarafından yerine getirilmeyecek ise, ihtisas komisyonunun fikrine göre idarî yolla temin edilebilirdi. Burada nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun ikamet ettiği devletlerin birbiriyle işbirliği yapacak büroların kurulması öngörülmüştür.

İhtisas komisyonu¹⁰ müteakip sebeplerden dolayı nafaka ilâmlarının tenfizi hakkındaki çok taraflı sözleşmelerde çözüme ulaşamayacağı sonu-

⁵ Model Convention on the enforcement of maintenance obligations -E/AC. 39/L 3 and Corr. 1, (MECKE, s. 2).

⁶ Model bilateral agreement on the enforcement abroad of maintenance obligations -E/AC. 39 L. 6-, (MECKE, s. 2).

⁷ Exequatur, Kara Avrupa hukukunda düzenlenmiştir. Yetkili mahkemenin hukukuna göre aranan şartlar gerçekleşmişse yabancı mahkeme kararı ile ilgili olarak exequatur kararı verecektir. Bu karar üzerine yabancı mahkeme kararındaki hükmün tenfizi sağlanacaktır.

⁸ Tescil usulü İngiliz hukukunda düzenlenmiştir. Basit bir tenfiz usulü olup, yabancı mahkemelerden alınan kararların tesciline dayanmaktadır. İlk olarak 1868 tarihli "The Judgment Extension Act" ta düzenlenmiştir. 1920 tarihli "The Administration of Justice Act" ile kapsamı genişletilmiş ve daha sonra 1933 tarihli "Foreign Judgment Act" ta ise, teferruatlı bir şekilde ortaya konmuştur.

⁹ Burada iki örnek yasa söz konusudur:

a. The Uniform Support of Dependents Law, 1949, übernommen von New York - 8 New York Laws, 149, Capt. 807, und 9 anderen Staaten (s. hierzu Illinois Law Review Vol. 45, s. 252).

b. The Uniform Reciprocal Enforcement of Support Act, 1950/1953, ausgearbeit von der National Conference of Commissioners on Uniform State Laws. (MECKE, s. 2).

¹⁰ Bu komisyonda: Prof. Meijers (Hollanda), Prof. Yntema (A.B.D.), Matteucci (İtalya), Frau Kraemer-Bach (Fransa), Prof. Lipstein (İngiltere), Saleh (Lübnan), Prof. de San Tiago Dantas (Brezilya) Der Sachvertandigenausschunss tagte vom 8. bis 28.8.1952 in Genf bulunmaktadır. (MECKE, s. 3).

cuna vardı. Nafaka alacaklısı için yabancı memlekette ikamet eden nafaka borçlusuna karşı nafaka ilâmının tenfizi kararı alması çok seyrek mümkün olabilir. Çünkü hukukî durum buna uygun olmayabilir. Fakat eğer birinci ülkenin hukukuna göre hukukî bir çözüm yolu mevcut olduğundan, alınan ilâmın ikinci ülkede tenfiz edilip edilmeyeceği ise şüphelidir. İhtisas komisyonu bu hususta tenfizle ilgili sorunların ancak bu sebeplerden dolayı yeni bir sözleşme düzenlenebileceği görüşündedirler. Bu durum karşısında yeni bir tasarı önerildi¹¹. Halbuki bu proje Birleşmiş Milletler nezdinde ihtisas komisyonunca açıklanan esaslı şüphelerden dolayı daha fazla takip edilmedi¹². Fakat bu tasarı bir kaç yıl sonra Milletlerarası Özel Hukuk ile İlgili La Haye Konferansının VIII. oturumunda önem kazandı¹³.

İhtisas Komisyonu bu yüzden Genel Sekreterin öne sürdüğü yukarda açıklanan ikinci tasarımı içeren ve nafaka taleplerinin kabulüne özellikle de yabancı ülkedeki nafaka borçlusundan nafakanın tahsilinin kolaylaştırılması hususunu incelemeye devam etmiştir. Komisyon istisnasız Amerikan sistemini aynen kabul etmekten sarfı nazar etmiştir. Böylece davanın ilk ülkede başladığı ve daha sonra da davanın başka bir ülkeye gönderilmesinin uluslararası düzenlemelerle bağdaşmadığı için ikinci ülkede devam ettirilmesi göz önünde tutulmamıştır. Uluslararası ittifakın temel düşüncesinde bu yazılmıştır. İhtisas komisyonunun fikrine göre şayet bu ilişki mahkemeler tarafından yerine getirilemiyorsa, idarî yolla temin edilebilirdi. Nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun ikamet ettikleri devletlerde birbirleri ile işbirliği yapacak büroların (aracı kurum ve gönderici makam) oluşturulması bu görüşe istinat eder. Nafaka alacaklısının ikamet ettiği ülkedeki aracı makam bunun yanında yabancı ülkedeki nafaka borçlusuna karşı nafaka talebini yerine getirebilmek için yazılı delilleri toplaması gerekir. Bu amaçla gönderici makam nafaka borçlusunun ikamet ettiği devletin aracı kurumu ile ilişki içinde ol-

¹¹ Draft of a Model Convention on the enforcement abroad of maintenance orders -Doc. E/AC. 39/1 Annex II-, (MECKE, s. 3).

¹² Ekonomik ve Sosyal Konsey onyedinci oturumunda (26.04.1954 tarihinde) hükümetlere bu taslağı çok taraflı bir sözleşme veya yeknesak bir kanun şeklinde kabul edilmesini önermiştir- Resolution 527 (XVII). (MECKE, s. 3).

¹³ Julliot de la Morandiere: La huitieme session de la Conferance de droit international prive de La Haye, in der Revue critique de droit international prive 1957, s. 1 (11); de Winter: Recente ontwikkelingen in het international alimentatierecht in Wceckblad voor Privatrecht, Notaris - ambt en Registratie, 1958, s. 37, 50, 61, 73, 85. Der Entwurf liegt dem Haager Übereinkommen vom 15.4.1958 über die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen auf dem Gebiet der Unterhaltspflicht gegenüber Kindern (BGBl. 1961 II, s. 1005) zugrunde, (MECKE, s. 3).

ması gerekir. Yeni türdeki bu fikirler Birleşmiş Milletler İktisadi ve Sosyal Konseyinin XVII. oturumunda (Nisan 1954) görüşüldü¹⁴.

Konsey bunu önemli bir ilerleme olarak görüyordu. Alınan karar gereğince önce devletlerin, ihtisas komisyonu tasarısını uygun görüp görmedikleri ve bu tasarı üzerinde milletlerarası konferans davetini kabul edip etmeyecekleri soruldu. Olumlu cevap alınması üzerine İktisadi ve Sosyal Konsey 17 Mayıs 1955 tarihli XIX. oturumunda, hükümetleri New York' ta bir milletlerarası konferansa davet kararı aldı¹⁵. Müzakerenin konusu İhtisas Komisyonunun tasarısı idi¹⁶.

B. New York Sözleşmesi

Birleşmiş Milletlerin gözetiminde, 29 Mayıs - 20 Haziran 1956 tarihleri arasında New York' ta bir milletlerarası konferans düzenlendi. Konferansa otuz iki ülke katıldı¹⁷. Dokuz devlet ise konferansa gözlemci gönderdi¹⁸. Ayrıca bundan başka yirmi dört kuruluş da konferansa temsilci göndermiştir. 20 Haziran 1956 tarihinde sözleşme ittifakla kabul edildi. On beş devlet tarafından imza edildi¹⁹. Sözleşme İsrail, Guatemala ve Fas'ın dahil olması ile 25 Mayıs 1957'de yürürlüğe girdi.

Türkiye Cumhuriyeti ise, 26 Ocak 1971 tarih ve 1331 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan "Nafaka Alacakların Yabancı Memleketlerde Tahsili Hakkındaki Sözleşme"nin onay belgesinin tevdiinden bir ay sonra yürürlüğe girmek üzere onaylanmış; Dışişleri Bakanlığı'nın 17 Şubat 1971 tarih ve 1/112.502-160 sayılı yazısı üzerine ve 31 Mayıs 1963 tarih ve 244 sayılı Kanununun 3. maddesinin 1. fıkrasına göre, Bakanlar Kurulunca 2 Şubat 1971 tarihinde kararlaştırılmıştır. Sözleşme metni ise, 18 Mart 1971 tarih ve 13782 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Bu çerçevede New York Sözleşmesi Türkiye açısından 2 Temmuz 1971 tarihinde yürürlüğe girmiş bu-

¹⁴ Resolution 527 (XVII). (MECKE, s. 4).

¹⁵ Resolution 527 (XIX). (MECKE, s. 4).

¹⁶ Doc. E/AC. 39/1 Annex 1. (MECKE, s. 4).

¹⁷ Afganistan, Arjantin, Belçika, Bolivya, Sri Lanka, Çin Cumhuriyeti, Kosta Rika, Danimarka, Federal Almanya, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, El Salvador, Fransa, Yunanistan, İran, İsrail, İtalya, Japonya, Yugoslavya, Kamboçya, Kolumbiya, Kore, Küba, Meksika, Monaco, Hollanda, Norveç, Avusturya, Filipinler, İsveç, Uruguay ve Vatikan. (MECKE, s. 4).

¹⁸ Guatemala, Kanada, Lübnan, Peru, İsviçre, Çekoslovakya, Türkiye, Venezuela ve İngiltere. (MECKE, s. 4).

¹⁹ Bolivya, Sri Lanka, Federal Almanya, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, El Salvador, Yunanistan, İsrail, Kamboçya, Küba, Meksika, Monaco, Hollanda, Filipinler ve Vatikan. (MECKE, s. 4).

lunmaktadır²⁰. 20 Haziran 1956 tarihli New York Sözleşmesi, nafaka ilâmlarının tanınması ve tenfizi konusundaki sözleşmeleri tamamlayıcı nitelik taşır²¹.

C. New York Sözleşmesi İle İlgili 13 - 17 Kasım 1995 Tarihli La Haye Konferansı

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin çağrısı üzerine, 1956 tarihli New York Sözleşmesinin uygulanmasında meydana çıkan problemler, bunların çözüm yolları ve yabancı ülkelerdeki nafaka alacaklarının tahsilinin kolaylaştırılması konusunda La Haye' de 13-17 Kasım 1995 tarihleri arasında özel bir konferans düzenlendi. Bu konferansta görüşülen problemler ve çözüm yolları da burada ele alınmıştır. Konferansa bu konunun uzmanlarının yanında, bu sözleşme hükümlerine göre ülkelerinde nafaka alacaklarının tahsili konusunda görev yapan eksperler katılmışlardır.

Bu konferansta, New York Sözleşmesinin uygulanmasında meydana gelen güçlüklerin sebepleri olarak, Sözleşmeye taraf olan devletlerin farklı yaşam standartlarına, farklı dine ve farklı felsefeye sahip olmaları gösterilmiştir²².

III. SÖZLEŞMENİN GENEL TANIMLANMASI

Sözleşme, dibace ile başlamakta ve 21 maddeden oluşmaktadır.

1. maddede sözleşmenin amacı, 2. maddede kurumların tayini, 3. maddede talebin gönderici makama sunulması, 4. maddede dosyanın intikali, 5. maddede hükümlerin ve diğer adli muamelelerin intikali, 6. maddede aracı

²⁰ NOMER Ergin, Devletler Hususi Hukuku, 8. Bası, İstanbul 1996, s. 243; TEKİNALP Gülören, Milletlerarası Özel Hukuk, Bağlama Kuralları, Yenilenmiş 6. Bası, İstanbul 1999, s. 202 - 204; ÇELİKEL Aysel, Milletlerarası Özel Hukuk, Genişletilmiş 6. Bası, İstanbul 2000, s. 234-236; ULUOCAK Nihal, Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, İstanbul 1989, s. 274-284.

1982 Anayasası' nın 90. maddesi "Usulüne göre yürürlüğe konmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz" şeklindeki son fıkra hükmü gereğince, usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş olan bu sözleşme kanun hükmündedir. Yürürlüğe girdiği tarihten itibaren mahkemelerce re'sen uygulanması gerekir.

²¹ BÖHMER Von Christof/SIEHR Kurt, Das gesamte Familienrecht, Bant 2, Das Internationale Recht, 3. Auflage, Frankfurt a. M. Loseblatt (Stand September 1985), Einf. 8.6. s. 7; BAUMANN Von Peter, Die Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Entscheidungen in Unterhaltssachen, Bielefeld 1989, s. 137.

²² Hague Conferance on Private International Law, General Conclusions, of the Special Commission of November 1995 on the operation of the Hague Conventions relating to maintenance obligations and of the New York Convention of 20 June 1956 on the Recovery Abroad of Maintenance, Hague 1995, C. 6, s. 11.

kurumun görevleri, 7. maddede istinabe, 8. maddede adli kararların tadili, 9. maddede muafiyet ve kolaylıklar, 10. maddede paraların transferi, 11. ve 12. maddede federal devletler ile muhtariyeti olmayan veya vesâyet altında olan devletler açısından sözleşmenin uygulanma şekli, 13. maddede imza, onama ve katılma, 14. maddede yürürlüğe giriş, 15. maddede fesih, 16. maddede ihtilafların halli, 17. maddede ihtirazi kayıtlar, 18. maddede mütekabiliyet, 19. maddede Genel Sekreter tarafından yapılacak bildirimler, 20. maddede tadil ve 21. maddede sözleşmenin aynı derecede muteber olan İngilizce, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça lisanlarında aslı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinde saklanmak üzere tanzim edilmiştir.

IV. SÖZLEŞMEYE TARAF OLAN ÜLKELER

Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsili İle İlgili Sözleşmeye, her geçen gün yeni devletler katılmaktadır²³.

La Haye Konferansında özellikle, New York Sözleşmesinin daha iyi uygulanabilmesi için, her yıl sözleşmeye taraf olan ülkelerin ve bu ülkelerin merkezi makamlarını gösteren listenin düzenlenerek, Sözleşmeye taraf olan ülkelere gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁴.

V. SÖZLEŞMEDEKİ HUKUKİ DÜZENLEME

A. Sözleşmenin Amacı

Sözleşmenin amacı dibace ve 1. maddede belirtilmiştir. Dibace bölümünde, kanunen kendilerine bakmakla mükellef olan kimselerin yabancı

²³ 15 Mayıs 1995 tarihi itibarıyla New York Sözleşmesine katılmış olan ülkeler şunlardır: Almanya (19.8.1959), Arjantin (29.12.1972), Avustralya (14.3.1985), Avusturya (15.8.1969), Barbados (18.7.1970), Belçika (31.7.1966), Bosna-Hersek, Brezilya (14.12.1960), Burkina Faso, Cezayir (10.10.1969), Çek Cumhuriyeti (2.11.1958), Çin (25.7.1957), Danimarka (22.7.1959), Ekvator (4.7.1974), Filipinler (20.4.1968), Fas, Finlandiya (13.10.1962), Fransa (24.7.1960), Guatemala (25.5.1957), Haiti (14.3.1958), Hırvatistan, Hollanda (30.8.1962), Hollanda Antilleri (30.8.1962), Holly See, Galler (12.4.1975), Kap Verde (13.10.1985), Kıbrıs (7.6.1986), Kuzey İrlanda (12.4.1975), İngiltere (12.4.1975), İskoçya (12.4.1975), İspanya (5.11.1966), İsrail (25.5.1957), İsveç (31.10.1958), İsviçre (4.11.1977), İtalya (27.8.1958), Lüksemburg (1.12.1971), Macaristan (22.8.1957), Makedonya, Meksika, Monako (28.7.1961), Marokko (25.5.1957), Nijerya, Norveç (24.11.1957), Orta Afrika Cumhuriyeti (14.11.1962), Pakistan (13.8.1959), Polonya (12.11.1960), Portekiz (24.2.1965), Romanya, Slovak Cumhuriyeti (2.11.1958), Slovenya, Sri Lanka (6.9.1958), Surinam (11.11.1979), Sili (8.2.1961), Tunus (15.11.1968), Türkiye Cumhuriyeti (2.7.1971), Yeni Zelanda (26.3.1986), Yugoslavya (28.6.1959), Yunanistan (1.12.1965) ve Vatikan (4.11.1964) dir. Ayrıca Bolivya, Kamboçya, Kolombiya, Küba, Dominik Cumhuriyeti ve El Salvador Sözleşmeyi imzalamış fakat henüz onaylamamıştır.

²⁴ Hague Conference on Private International Law, N. 54/b, s. 27.

memleketlerde bulunan ve ihtiyaç içinde olan şahısların karşılaştığı insani probleme bir çözüm yolu bulunmasının ivediliği ve nafaka davalarının yabancı memleketlerde takibi veya nafaka ilâmlarının yabancı memleketlerde tenfizinin ciddi ameli ve kanunî güçlükler meydana getirdiği mütalaa edildiğinden, bu problemin çözülmesini ve bu güçlüklerin ortadan kaldırılmasını mümkün kılacak vasıtaları meydana getirmektir.

Sözleşmenin 1. maddesinde, âkit taraflardan birinin ülkesinde bulunan ve bundan sonra “alacaklı” diye isimlendirilen bir şahsın, âkit taraflardan başka birinin yargısına talip olup, bundan sonra “borçlu” diye isimlendirilen bir şahıstan hakkı olduğunu iddia ettiği, yabancı ülkelerde bulunan ve ihtiyaç içinde olan kimselerin nafaka alacaklarının tahsilini kolaylaştırmaktır²⁵.

Bu sözleşme nafaka davalarının yabancı memleketlerde takibi veya nafaka ilâmlarının yabancı memleketlerde tenfizinin kanunî ve pratikteki güçlükleri azaltmak amacıyla hazırlanmıştır²⁶.

B. Sözleşmenin Uygulama Alanı

Sözleşmenin uygulanmasında en önemli koşul nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun farklı ülkelerde bulunmasıdır. Alacaklı ile borçlunun herhangi bir şekilde farklı ülkelerde bulunması sözleşmenin uygulanabilmesi için yeterli kabul edilmiştir²⁷.

Sözleşmenin 1. maddesinin 2. fıkrasına göre, sözleşmedeki çözüm yollarının ulusal veya uluslararası hukuk yollarının yerini almayacağı, ancak bunlara ek olacağı belirtmiştir. Bundan çıkan anlam şudur, âkit devletler Sözleşmenin getirdiği kolaylaştırıcı hükümleri ancak kendi milli hukukuna veya benimsediği devletler hususi hukuku kurallarına aykırı düşmediği takdirde uygulayacaktır²⁸.

25 ULUOCAK Nihal, La Haye Nafaka Sözleşmesinde (1956) Nafaka Statüsünün Nesep Statüsünden Bağımsız Düzenlenmesine İlişkin Sorunlar, Hıfzı Timur'un Anısına Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü, İstanbul 1979, s. 930.

26 ANSAY Tuğrul, Türk Devletler Özel Hukukunu İlgilendiren Milletlerarası Sözleşmeler, Adalet Dergisi, Sayı 12, Ankara 1972, s. 852-853.

27 DİZDAR, A. Murat, “Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi”, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, No:16, Yıl, 1979-1980-1981, İstanbul 1985, s. 179

28 REZAKİ Sait/ÖZDEMİR Salim, Açıklamalı ve Uygulamalı İkili ve Çok Taraflı Uluslararası Özel Hukuk Sözleşmeleri ve ilgili Mevzuat, Ankara 1974, s. 209.

C. Sözleşmenin Uygulama Organları

Sözleşmeye katılan her devlet, onay veya katılma belgesinin tevdii sırasında her âkit taraf, kendi ülkesinde gönderici makamlarının vazifesini yapacak bir veya bir kaç idarî veya adlî makam tayin eder (New York Söz. m. 2/ fık. 1). Gönderici makam, ihtiyaca göre birden fazla olabilir. Uygulamada bu makamlar genellikle Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı veya Sosyal Yardım Bakanlığı olabilmektedir. Yapılan işin gereği özel kurumlara bu görev verilemez²⁹.

Onay veya katılma belgesinin tevdii sırasında her âkit taraf kendi ülkesinde aracı kurumun vazifesini yapacak kamusal veya özel bir makam tayin eder (Söz. m. 2/ fık. 2). Aracı kurum bir resmi makam olabileceği gibi, özel bir kurum da olabilir. Aracı kurumlar talepleri tek elden değerlendirme gayesine uygun olarak her âkit devlette ancak bir tane olabilir³⁰.

Sözleşmeye taraf olan devletlerin, Sözleşmeden doğan mükellefiyetleri gereği gibi yerine getirebilmesi için; gerekli eleman, araç, gereç (bilgisayar) ve finansman olarak bütün ihtiyaçları sağlaması gerekmektedir.

Bu iki makam o ülke açısından uygulama organlarını oluşturur. Her âkit taraf gönderici makamını veya aracı kurumunu ve bunların değişmesi halinde bu değişikliği derhal Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirmekle görevlidir (New York Söz. m. 2 / fıkra 3).

Sözleşmenin 2. maddesi, her âkit devletin adlî veya idarî iki organ tayin etmesini öngörmektedir. Bunlardan birincisi, müracaatları diğer bir âkit devletin yetkili kılınmış merciiine intikal ettirecek “gönderici makam”, diğeri ise yabancı ülkelerden yapılacak müracaatları kabul edecek olan “aracı kurum” dur. Tayin edilecek olan bu merciler, katılma belgesiyle birlikte Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilecektir³¹.

Türkiye Cumhuriyeti açısından sözleşmenin uygulanmasında merkezi makam görevini Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü³² üstlenmiş olup ve bu görevi yerel Cumhuriyet Başsavcılığı

²⁹ NOMER Ergin, Devletler Hususi Hukukunda Nafaka, İstanbul 1967, s. 166.

³⁰ NOMER, Nafaka, s. 166-167.

³¹ REZAKİ/ÖZDEMİR, s. 209.

³² 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (Karar Sayısı: KHK/528). Bu kararname 18 Mayıs 1994 tarihli ve 3990 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulunca 18 Mayıs 1994 tarihinde kararlaştırılmıştır.

aracılığı ile yerine getireceği, sözleşmenin tevdiî makamı olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirmiş bulunmaktadır.

Gönderici makamlar ve aracı kurumlar, diğer âkit tarafın gönderici makamları ve aracı kurumları ile doğrudan doğruya temasa geçebilirler (New York Söz. m. 2 /fıkra 4). Mesela, alacaklısı Türkiye'de borçlusu Almanya'da bulunan bir nafaka ilişkisinde, Türkiye açısından "gönderici makam" ve "aracı kurum" olarak görevlendirilmiş olan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Almanya bakımından "aracı kurum" görevini üstlenmiş olan Almanya Federal İdare Makamı ile doğrudan doğruya temasa geçecektir.

D. Sözleşmenin Uygulanma Şekli

1. Gönderici Makama Başvuru ve Gerekli Belgeler

Sözleşmenin uygulanması açısından, nafaka alacaklısı olan şahsın ülkesindeki gönderici makama müracaat etmesi şarttır. Gönderici makam kendisine yapılan bu başvuruyu inceler, gerekli belgeler mevcut ve usulüne uygun düzenlenmişse, borçlunun bulunduğu devletin aracı kurumuna iletir.

Sözleşme metninde, nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun tarifi yapılmamıştır. Bu durumda bulunduğu ülke hukukuna göre kanunî bir nafaka

Madde. 1- 29.3.1984 tarihli ve 2992 sayılı Kanunun 8. maddesine (e) bendinden sonra gelmek üzere (f) bendi eklenmiş ve (f) bent harfi (g) olarak değiştirilmiştir.

Madde. 13/A. Uluslar arası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün görevleri, 244 ve 1173 sayılı Kanunlarla Dışişleri Bakanlığına verilen görev ve yetkiler saklı kalmak kaydı ile şunlardır. Bu maddenin (h) bendine göre, nafaka alacaklarının yabancı ülkelerde tahsilî ile ilgili sözleşmelere ait işlemleri yerine getirmektir (RG. 20 Mayıs 1994 S. 21939).

Anayasa Mahkemesinin 8 Temmuz 1994 gün ve E. 1994/54 K.1994/49 sayılı kararı ile sonuç olarak; 18.5.1994 günlü 528 sayılı "2992 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname" nin yürürlüğün durdurulması isteminin reddine oybirliği ile, dayanağını oluşturan 18.5.1994 günlü, 3990 sayılı yetki yasasının Anayasa Mahkemesinin 5.7.1994 günlü, Esas 1994/50, Karar 1994/44-2 sayılı kararıyla iptal edilmesi edeni ile, Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline, Güven DİNÇER ve Lütfi F. TUNCEL' in " Kanun Hükmünde Kararname' nin kamu görevlileri için yeni kadrolar ihdasına ve kamu görevlilerine yeni mali haklar verilmesine imkan tanıyan hükümleri yönünden iptalî gerektiği", Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI' nin ise "Kararnamenin dayanağını oluşturan yetki yasasının iptali, önceden çıkarılmış Kararnamenin iptal gerekçesi olamayacağı" yolundaki karşı oyları ile oyçokluğuyla, 8.7.1994 gününde karar verildi (RG. 29 Temmuz 1994 S. 22005).

Uluslar arası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü' nün kuruluş kararnamesi Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Fakat bu Genel Müdürlük iptale rağmen görevini ifa etmeye devam etmektedir.

hakkının alacaklısı sıfatını taşıyan kişiye bu hak tanınmıştır³³. Borçluyu ise, Sözleşmenin 6. maddesinin 3. fıkrasında "...borçlunun fiilen bulunduğu devletin kanunu"nun borçlu olarak gösterdiği kişi şeklinde anlamak doğru olur³⁴.

Alacaklısı Türkiye'de, borçlusu yabancı ülkede bulunan nafaka işlemlerinde, Cumhuriyet Başsavcılığı aşağıda belirtilen belgelerin düzenlenmesinde nafaka alacaklılarına yardımcı olacaklar ve belgeleri, ilgili devlet aracı kurumlarına ulaştırmak üzere gönderici makam olan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne göndereceklerdir.

Sözleşmenin 3. maddesinin 2. fıkrasına göre, her âkit devlet nafaka taleplerinin normal olarak istinat etmesi gereken belgeleri, bu belgelerin kabule şayan olması için, ne şekilde arz edilmesi gerektiğini ve bu kanunun vazettiği diğer şartları Genel Sekretere bildirecektir.

Böylece Sözleşmenin 3. maddesinin 2. fıkrası, âkit devletlere bir vecibe yüklemektedir. Buna göre, her âkit devlet nafaka iddialarının sübut delillerini, bu delillerin ikame usullerini ve kendi kanunlarının öngördüğü gerekli belgeleri Genel Sekretere bildirecektir. Nafaka dava ve takiplerinde borçlunun ikamet etmekte bulunduğu ülkenin milli kanunları ile uluslararası hukuk kuralları uygulanacağı için yukarıdaki hususların her âkit devlet tarafından bilinmesi lazımdır³⁵.

Sözleşmenin 3. maddesinin 4. bendine göre, nafakanın tahsili için yapılacak başvurunun ihtiva edeceği belge ve bilgileri tayin etmiştir.

Nafaka talebinde bulunanın adı, soyadı, doğum tarihi, vatandaşlığı, mesleği ve varsa kanunî temsilcisi (New York Söz. m. 3/b.4 a);

Borçlu muhatabın adı, soyadı, doğum tarihi, vatandaşlığı, mesleği ve istekte bulunanın bilgisine göre borçlunun son beş sene içindeki adresleri (New York Söz. m. 3/b.4 b);

Nafaka talebinin mesnedini teşkil eden esaslar, istenen nafaka ve alacaklı ile borçlunun malî ve ailevi durumlarına ilişkin bilgiler gibi sair hususlar (New York Söz. m. 3/b.4 c);

Aracı kuruma, alacaklı namına hareket etme veya alacaklı namına hareket etmeye ehil bir şahıs tayin etme yetkisi veren bir vekâletname (New York Söz. m. 3/3);

³³ BAUMANN, s. 137.

³⁴ DİZDAR, s. 184

³⁵ REZAKİ Sait, "Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili ile İlgili Sözleşme", Adalet Dergisi, Yıl 1971, Sayı. 8, s. 483.

Alacaklının ve mümkün ise borçlunun birer fotoğrafı, nafaka talebi ile beraber sunulmalıdır (New York Söz. m. 3/3).

Kendisine başvuru gönderici makam, bu hususların noksan olmamasına dikkat edecek ve noksanlıkları tamamlattıracaktır. Bu şekilde hareket etmemesi durumunda, bu belgeler Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından noksanlıkları tamamlayıncaya kadar işleme alınmayacaktır. Çünkü bu belgeler sonuçta yabancı ülkeye gönderilecektir. Bu açıdan bu husus titiz bir çalışmayı gerektirmektedir.

İşte bu hususları dikkate alan Adalet Bakanlığı ilgili Genel Müdürlük vasıtasıyla bu konuda 25 Şubat 1983 tarih ve 5-39-4191 sayılı bir genelge hazırlamıştır. Bu genelgede gönderici makam olarak düzenlenecek belgeleri tayin etmiştir. Bu belgeler şunlardır:

a. Talep Formu

Uygulamada ilk önceleri nafaka talebinde bulunanlar yazmış oldukları bir dilekçe ile müracaatta bulunmaktaydılar. Yazılan bu dilekçeler genellikle istenilen bilgileri ihtiva etmediğinden noksanlıkların tamamlanması beklenmekte ve bu husus, netice elde edilmesini geciktirmekteydi. Bu aksaklığı gören Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, genelge ekinde düzenlemiş olduğu talep formu ile bu aksaklığı gidermeye çalışmıştır. Bu talep formu, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ücretsiz olarak ilgiliye verilmektedir.

Bu talep formu Türkçe ve Almanca karşılıkları ile beraber düzenlenmiştir. Talep formu şu hususları içermektedir. Alacaklının adı, soyadı, vatandaşlığı, yerleşim yeri, nafakanın ödeneceği banka adı ve hesap numarası; borçlunun adı, soyadı, vatandaşlığı, yerleşim yeri ve devleti belirtilecektir.

Alacaklı hakkında bilgiler başlığını taşıyan I. kısımda; alacaklının adı, soyadı, doğum tarihi ve yeri, çocuklarının adı, soyadı, doğum tarihi, meslek veya öğrenim durumu, hangi sıfatla nafaka istendiği belirtilecektir.

Alacaklının geçim vasıtaları başlığını taşıyan ikinci kısımda; alacaklı ücret karşılığı çalışıyor mu? Çalışıyorsa hangi işte çalışıyor? Aylık net ücret tutarı? Alacaklı veya bakmakla mükellef olduğu kişiler emekli, dul veya yetim aylığı alıyorlar mı? Alıyorlarsa aylık net tutarı? Alacaklı aile yardımı veya çocuk parası alıyor mu? Alıyorsa aylık net tutarı? Alacaklı kamusal yardım kurumlarından malî destek görüyor mu? Yardım alıyorsa aylık net tutarı? Alacaklı veya bakmakla mükellef olduğu kişilerin aylık net gelirlerinin toplam tutarı? Nafaka alacaklısının taşınmaz malı veya başka bir geliri var mıdır? Varsa miktarı veya gelirinin aylık tutarı?

Nafaka alacaklısının aylık giderleri başlığını taşıyan üçüncü kısımda; alacaklı veya bakmak mükellef olduğu kişilerin aylık giderleri, ikamet şekli (ev sahibi, kiracı, kiracının kiracısı), aylık kira tutarı, yan giderleri (elektrik, havagazı, su), çocukların aylık giderleri, diğer giderlerin aylık tutarı, sabit giderlerin aylık toplam tutarı.

İstem başlığını taşıyan 4. kısımda; borçlunun ödemesi gereken aylık nafaka miktarı ne kadar olmalıdır? Borçlunun geçmişte nafaka ödeyip ödemediği? Birikmiş toplam nafaka miktarı? Mahkeme kararı var mıdır? Talep formu, hangi tarihte ve nerede düzenlenmiştir? Nafaka alacaklısının adı, soyadı, imzası ile mahalle muhtarının onayı gerekmektedir.

Talep formu üç örnek olarak ve daktilo ile doldurulacaktır. Talep formunun daktilo ile doldurulmasının sebebi belgelerin okunamayan cevaplar dolayısıyla işlemin aksamamasına yöneliktir. Müracaatlarda talep edilen belgelerden üçer nüsha istenmesinin sebebi, iki nüshanın yabancı ülkedeki aracı kuruma yollanıp, bir nüshanın ilgili işlemi takip etmek amacıyla o kişi hakkında dosya tutan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünde muhafaza edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Talep formundaki yöneltilen ve cevaplandırılması gereken soruların cevapları, evet veya hayır şeklinde düzenlenmiştir. Bu husus yabancı dil bilmeyen nafaka alacaklısı için işi kolaylaştırıcı mahiyettedir.

Talep formundaki bazı hususlar yerinde değildir. Uygulamada bazı problemler çıkmasına yol açmaktadır. Belirtilen hususların şu şekilde düzeltilmesi gerekir.

Talep formu Türkçe ve Almanca karşılıkları dikkate alınarak düzenlenmiştir. Sözleşmeye sadece Almanca yazışma usulünü kabul eden ülkeler değil aynı zamanda İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Rusça ve Çince yazışma usulünü kabul eden ülkelerin olduğu da dikkate alınarak talep formunun Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Rusça ve Çince karşılıkları ile düzenlenmesi, talep formunu kullanacak nafaka alacakları açısından büyük kolaylık sağlayacaktır.

La Haye Konferansında yetkili makamlar ile nafaka tarafları arasındaki bilgi alış verişini kolaylaştırmak için çok dilli bir model taslağı ileri sürülmüştür³⁶. Böylece hem tek model talep formu kullanılarak, çıkan anlaşmazlıklar önlenecek hem de çok dilli talep formu sayesinde nafakanın taraflarına müracaatlarında kolaylık sağlanmış olacaktır.

36 Hague Conferance, N. 41, s. 23.

Talep formunun istem başlığını taşıyan 4. kısmında; "Borçlunun ödemesi gereken aylık nafaka miktarı ne olmalıdır?" sorusuna Türkiye'de bulunan alacaklının vermiş olduğu cevap, eğer mahkeme tarafından karara bağlanan miktardan farklı ise o zaman bu husus yurt dışına gönderilen taleplerde yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermektedir. Yabancı ülkedeki aracı kurum böyle bir durumla karşılaşınca açıklama istemektedir. Nafaka alacaklısının, mahkeme ilâmında belirtilen miktarı mı? Yoksa "borçlunun ödemesi gereken aylık nafaka ne olmalıdır?" sorusuna verilen cevapta belirtilen miktarı mı talep ediyor? Eğer bu soruya verilen cevap, mahkeme kararında belirtilen miktardan fazla ise bunun hangi sebeplere dayanarak talep edildiği hususunun açıklığa kavuşturulmasını istiyor. Bu açıklamalar ışığında bu çelişkiyi ortadan kaldırmak için, "Borçlunun ödemesi gereken aylık nafaka miktarı ne olmalıdır?" sorusunun nafaka alacağının mahkeme ilâmına dayanmadığı durumlarda cevaplandırılması gerekir. Talep formunda bu hususa açıklık getirilecek şekilde değişiklik yapılması yerinde olacaktır.

Talep formunda nafaka alacaklısının talep edildiği nafaka miktarının, nafaka borçlusunun bulunduğu ülke parası olarak karşılığı döviz olarak belirtilmeli ve bu miktar talep edilmelidir. Böylece nafaka alacaklısı, talep tarihi ile nafakanın tahsil edileceği zaman arasında paranın değer kaybına karşı korunmuş olacaktır. Talep formunda bu hususa uygun düzenlemenin yapılması yerinde olacaktır.

Talep formunun sonunda muhtar onayı aranmaktadır. Oysa buna gerek yoktur. İlgilinin talep formunu imzalaması yeterlidir. Yabancı ülkelerden Türkiye'ye gönderilen talep formlarında ilgilinin imzasından başka herhangi bir makamın onayı aranmamaktadır. Talep formundan muhtar onayı ile ilgili kısmın çıkarılması yerinde olacaktır.

b. Mahkeme İlamı veya Ara Kararı Örneği ve Çevirisi

Nafaka alacaklısı mahkeme kararına dayanıyorsa, bu konudaki kararın fotokopisi veya ince pelür kâğıda ya da yarım boy kâğıtlara düzenlenmiş örnekleri yeterli olmayıp, temiz, düzgün ve büyük boy kâğıda yazılmış üç örneği gerekmektedir. Karar ilgili mahkemenin başlığını, nafaka ile hükmü, hakimin imzasını, mahkeme mührünü ihtiva etmeli ve kesinleşmişse bu konudaki şerhi de içermelidir.

Türk hukukunda nafaka verilmesine ilişkin bir hükmün temyiz edilmesi, hükmün icrasını durdurmayacağı gibi, Yargıtay (teminat karşılığında bile) nafaka ilâmının icrasının durdurulmasına karar veremez. (HUMK. m. 443/III; İ.İ.K. m. 36/IV).

İcra edilebilir belgesinin hangi şartları yerine getirmesi halinde verilebileceği, ilâmın verildiği ülkenin hukukuna göre belirlenir³⁷. Bir kararın suretinin ibrazı eğer bu suret geçici icra edilebilme hakkını istisnasız içeriyorsa yeterlidir³⁸.

Mahkeme ilâmı veya ara kararlarının üç suret çevirisi gerekmektedir. Bunların ehliyetli kimselere tercüme ettirilmesi sonuç elde etmeyi kolaylaştıracaktır.

La Haye Konferansında, gönderilen belgelerin çevirilerin yanlış yapılmasınin uygulamada problemler meydana gelmesine sebebiyet verdiği belirtilmiştir³⁹. Bu problem aracı kurumlar bünyesinde istihdam edilecek uzman tercümanlar vasıtasıyla ve yurt dışına gönderilen belgelerin kontrol edilmesi ile çözülebilir.

“Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsili Hakkındaki Sözleşme” gereğince, nafaka alacağı yabancı ülkede tahsil edilecekse, kararın kesinleşmesi gerekir. Bu hususun istisnası ise, 15 Nisan 1958 tarihli “Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyeti Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair Sözleşme” nin 1. maddesi gereğince evlenmemiş ve yirmi bir yaşını doldurmamış olan sahih veya gayri sahih nesepli veyahut evlât edinilmiş bir çocuğun talebi üzerine verilen nafaka konusundaki kararların âkit taraflar arasında karşılıklı olarak tanınması ve tenfizi sağlanmıştır. Sözleşmenin 2. maddesinin 3. fıkrasında “...mensup olduğu memlekette kanun yollarının açık bulunmasına rağmen geçici icra kuvvetini haiz kararlar veya ihtiyati tedbirler alınabilirse tenfiz mercii diğer âkit devletlerden çıkan bu gibi karar hakkında lüzumu tenfiz kararı verecektir” şeklindeki düzenlemeyle bu sözleşmeye taraf olan ülkelerden alınmış ve çocuklar hakkındaki nafaka kararlarının da tahsili mümkündür.

2 Ekim 1973 tarihli “Nafaka Mükellefiyeti Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine Dair Sözleşme”nin 1. maddesi aile, hısımlık, evlilik veya sıhriyet ilişkilerinden kaynaklanan nafaka ilâmlarının tanınması ve tenfizine imkan sağlamaktadır. Sözleşmeyle, 1958 tarihli “Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyeti Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair

³⁷ Alman Hukukunda nafaka talebinde bulunan ve başka bir ülkede bulunmakta olan kişi, kararın verildiği ülkenin hukukuna göre, kararın icra edilebilir olduğunu belgelemek zorundadır. BÜLOW Von Arthur/BÖCKSTIEGEL Karl-Heinz, Der Internationale Rechtsverkehr in Zivil-und Handelssachen, Quellensammlung mit Erläuterungen, Loseblatt (Stand Juli 1987), s. 279; BAUMANN, s. 139.

³⁸ BAUMANN, s. 141.

³⁹ Hague Conferance, E. 13, s. 13.

Sözleşme”nin kapsamı genişletilmiş ve çocuklarla birlikte, eşler arasındaki nafaka taleplerine de uygulanacak hale gelmiştir.

1973 tarihli Sözleşmenin 17. maddesinin 2. fıkrasına göre “... verildiği devlette karar hakkında kanun yollarına başvurulamayacağını ve gerekiyorsa, kararın bu devlette icra edilebilir olduğunu kanıtlayacak bir belgenin olması gerekir” hükmü gereğince mahkemeden alınan kararın kesinleşmiş olması gerekir ve kararın verildiği devlette karar hakkında kanun yollarına başvurulamayacağını ve kararın icra edilebilir olduğunu kanıtlayacak bir belgenin eklenmesi gerekir.

Nafaka alacaklılarının özellikle Almanya ve Avusturya'daki borçlulardan tahsilinde, Türk mahkemelerinin nafaka ilâmlarının orada tenfizine karar verilmesi gerekmekte; Almanya ve Avusturya mahkemeleri kararın altında kesinleşme ve icra edilebilir şerhi olmadığı gerekçesi ile tenfiz taleplerini bazen reddetmektedirler⁴⁰. Türk hukukunda kesinleşme şerhi aynı zamanda icra edilebilir vasfını taşıdığından, bu hususun nafaka ilâmları için ayrıca belirtilmesi ve bu çerçevede mevzuatta konu ile ilgili değişiklik yapılması yerinde olacaktır. Aksi takdirde nafaka ilâmlarına Türkiye'de sadece kesinleşme şerhi verilip, ayrıca icra edilebilir kaydı konmaması bu ilâmın bazen yabancı ülkeden geri dönmesine sebep olmaktadır.

1973 tarihli Sözleşmenin 4. maddesinin son fıkrasına göre, kanun yollarının açık bulunmasına rağmen, geçici olarak icra edilen ara kararları ve geçici tedbirler, talep edilen devlette benzer kararların verilebilmesi ve icra edilebilmesi halinde, bu devlet tarafından tanınacak ve haklarında tenfiz kararı verilecektir. 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinin 4. maddesi 1. ve 2. fıkrasına göre Türkiye'deki geçici nitelikte tedbir nafakasının icrası mümkündür. Boşanma davası sırasında verilen geçici tedbir nafakası ara kararı mahiyetinde olduğundan ve esas hükümlerle birlikte temyiz edilebildiğinden, bu kararlara kesinleşme ve icra edilebilir şerhlerinin verilmesi de mümkün değildir. Kesinleşme ve icra edilebilir şerhinin verilemesi hususu ile ilgili olarak, hukukumuzda herhangi bir engel olmadığı gibi Sözleşmenin 4. ve 17. maddeleri gereğince zorunludur⁴¹.

Tedbir nafakası taleplerinin mahkemenin bir ara kararına dayanması halinde kararın altına kesinleşme veya icra edilebilir şerhlerinin verilemeyece-

40 Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü' nün Sayı: B030HIG0000000-6-1995/7 Nafaka konusundaki 17.05.1995 gün ve 021549 yevmiye numaralı Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığına yazmış olduğu yazısından alınmıştır.

41 T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü' nün, 17.5.1995 gün ve 021549 Sayılı yazısı.

ğinin, fakat mahkemenin ara kararı niteliğinde verdiği tedbir nafakası kararının Türkiye'de icra edilebilmesinin mümkün olduğu belirtilmelidir.

Bu geçici nitelikteki tedbir nafakasının verildiği ülkede icra edilebilmesinin mümkün olduğuna dair belgeler, bu kararların Sözleşmeye taraf ülkelerde icrası için yeterlidir⁴².

c. Dava Dilekçesi ve Nafaka İlâmının Borçluya Tebliğ Edildiğine Dair Belgeler ve Bu Belgelerin Çevirisi

New York Sözleşmesinin 5. maddesinin 1. fıkrası, gönderici makam nafaka talebinde bulunan kişiye ait ve nafaka ödemeye müteallik geçici veya nihai kararları, mümkün veya lüzumlu olduğu takdirde, duruşma tutanakları ile birlikte aracı kuruma gönderilmesini hükme bağlamıştır.

Mahkeme ilâmı ile beraber dava dilekçesi ve nafaka ilâmının borçluya tebliğ edilmiş olması gerekmektedir. Bunlar verildiği ülkenin hukukuna göre bir delil olarak mevzunun gerçekliğini ispat eden nitelikleri ispat etme şartını yerine getirir⁴³.

Bu bakımdan nafakanın tahsil edilebilmesi için, dava dilekçesi (duruşma gününün davalıya tebliğ edildiğine dair tebliğ belgesi) ve nafaka ilâmının borçluya tebliğ edildiğine dair belgelerin mahkeme yazı işleri müdürlüğünce onaylanmış birer fotokopilerinin de ilâm ve çevirisine eklenmesi gerekmektedir⁴⁴.

Yurt dışına yapılan bu tebligât uzun zaman almaktadır. Mesela, Batı Avrupa'da bile yurt dışına yapılan tebligât süresi genellikle dört ayın üzerindedir⁴⁵. Bu durum alacaklının durumun güçleştirmektedir.

Bir gıyabi karar verilmişse bu durumda nafaka talep eden kimse, kararın verildiği ülkenin muhakeme usulüne göre, kararın usulüne uygun olduğunu ispat etmek zorundadır⁴⁶.

42 WOLFF Martin K., Vollstreckbarerklärung eines ausländischen (schweizerischen) Titels, Recht der Internationalen Wirtschaft (RIW) 1986, Rdn. 489, s. 728; BAUMANN, s.139.

43 GEIMER Von Reinhold/SCHÜTZE Rolf A., Internationale Urteilsanerkennung, Systematischer Kommentar, Band.I, 1. Halbband München 1983, Band 1 2. Halbband München 1984, Band II München 1971, 159 III 1., s. 1206; BAUMANN, s. 138.

44 Mesela Alman Hukukunda, ZPO' nun 170 ve 317. maddesine göre, nafaka ilâmının "aslına uygun olduğu" katip tarafından yazılır ve mühürlenir. ROSENBERG Von Leo/SCHWAB Von Karl Heinz, ZivilprozeßBrecht, 14. Aufl, München 1986, 75 I, s. 419; BAUMANN, s. 138.

45 RAHM Von Walter/KÜNKEL Von Bernd, Handlung des Familiengerichtsverfahrens, mit Auslands - und Formularteil, Loseblattsammlung (Stand Februar) Köln 1988, s. 42; BAUMANN, s. 140.

Mahkeme ilâmı, dava dilekçesi, duruşma gününün ve bunların borçluya tebliğ edildiğine dair belgelerin, hukuk terimlerini bilen kişilere tercüme ettirilmesi gerekmektedir.

1973 tarihli La Haye Sözleşmesinin 17. maddesinin 1. ve 5. fıkrasına göre aracı kurum tercümeden vazgeçebilir. Mesela, Alman Mahkemeleri İtalyan, Türk ve Çekoslovak Mahkemelerinin kararlarını anlamadığından (bu ülkelerin dilini bilmediği için) bunların tercümesini istemektedir. Buna karşın İngilizce ve Fransızca kararların konumu farklıdır. Bu dilleri bilmektedir. Böylece belirli ülkelerden gelen mahkeme kararlarının tercümelerini istememektedir⁴⁷.

İbraz edilen belgeler hiçbir tasdik ve benzeri formalîteye tabi tutulmaz. Bu konuda Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesinin⁴⁸ 1. maddesi a bendi gereğince sözleşmede belirtilen resmi makam veya kişilerce düzenlenen belgeler tasdikten muaftır. Yabancı ülkelere alınan belgeler ülke içindeki belgelerle aynı sayılır⁴⁹.

Mahkeme kararı Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşmişse, Yargıtay ilâmı ve çevirisine gerek yoktur. Ancak kararın Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleştiğinin ve kesinleşme tarihinin belirtilmesi gereklidir.

Uygulamada, özellikle eski tarihli nafaka ilâmlarında hükmedilen nafakaların çok az ve günümüz şartlarına göre çok yetersiz olduğu gözlenmektedir. Bu durumda nafaka alacaklarının mağduriyetine sebep olmaktadır. Nafaka alacaklısı tarafından kendilerine müracaat edilen Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, nafaka alacaklısına nafaka alacağının arttırılması davası açmalarını ve alınacak yeni mahkeme kararı üzerinden işlemlere başlanmasının hatırlatılması yerinde olacaktır.

d. Nafaka Alacaklısının Türkiye'de Milli Bir Bankada Açtırmış Olduğu Hesap Numarası

Türkiye'deki nafaka alacaklısı, talep etmiş olduğu nafakanın tahsili halinde Türkiye'ye transfer edilmesi hususunda kolaylık sağlanması amacıyla, nafaka alacaklısının bulunduğu yerdeki milli bir banka şubesine bir hesap açtıracaktır. Yabancı ülkede tahsil edilen nafaka paraları bu hesaba transfer edilecektir.

⁴⁶ BAUMANN, s.140.

⁴⁷ BAUMANN, s. 141.

⁴⁸ (RG. 16 Eylül 1984 - S. 18517).

⁴⁹ STEIN Von Pohle/JONAS Grunsky, Kommentar zur ZPO, 19 - 20, Auflage, Tübingen 1980, s. 438; BAUMANN, s. 141-142.

Bu hesap numarası sayesinde hem paraların transferi hem de nafaka alacaklısının gönderilen parayı alması kolay bir hale gelmiştir. Uygulamada bu hesap, nafaka borçlusunun bulunduğu ülkenin para birimi üzerinden açılmaktadır.

e. Nafaka Alacaklısının İfadesi ve Çevirisi

Uygulamada nafaka alacaklısının yabancı ülkeden talebi halinde, yabancı devlet aracı makamları talepte bulunan kişi ile ilgili ek bilgiler istemektedir. Bu doğrultuda Cumhuriyet Başsavcılığının nafaka alacağı tahsil talebinde bulunan alacaklısının ifadesini almaları, ifade tutanağında sorulan hususlardan başka, alacaklısının toplam geliri, yiyecek, giyecek, yakacak ve kira gibi giderleri konusunda gayet ayrıntılı bilgileri içeren soruların cevaplandırılmasını sağlamaları gerekmektedir. Bu belgenin de çevirisinin eklenmesi gerekmektedir.

Özellikle nafaka talebinde bulunan kişi, talebi ile ilgili yazılı kanıtlar bulamadığı durumlarda, borçlusunun ifadesinin alınması önem arz eder⁵⁰.

f. Adli Müzaharet Belgesi ve Çevirisi

Özellikle yabancı ülkede bir davanın gerektirdiği harç ve giderleri, nafaka talebinde bulunan kişi için oldukça büyük bir külfet teşkil edebilir. Fakir bir kimsenin, gerekli harç ve yargılama giderlerini karşılayamayacağı için, Türkiye'deki mahkemeden almış olduğu nafaka ilâmındaki alacağını tahsil edemeyecektir.

Adli müzaharet belgesi haklılığı mahkeme tarafından kabul edilerek karar altına alınan kişinin, fakirliği nedeniyle nafaka tahsil edememesi tehlikesini önleyecektir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda adli müzaharet için iki şart öngörülmüştür (HUMK. m. 465). Birinci şart, fakirlik şartıdır. Adli müzaharet isteğinde bulunan kişi, kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak bakımından önemli bir zarurete düşmeksizin, davanın gerektirdiği giderleri ödemekten kısmen veya tamamen aciz durumda bulunmalıdır. Bu fakirlik şartı, mahalli belediyelerden, köy veya mahalle muhtarlığından alınacak bir fakirlik belgesi ile ispat edilir. İkinci şart, haklı olma şartıdır. Adli müzaharet isteğinde bulunan kimse, davasında haklı olmalıdır. Nafaka konusunda elinde mahkeme ilâmı olan kimse haklıdır⁵¹.

⁵⁰ BAUMANN, s. 143.

⁵¹ KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Genişletilmiş 12. Baskı, Ankara 2000, s. 857-860; PEKCANİTEZ Hakan, Medeni Usul

Sözleşmenin 4. maddesinin 3. fıkrasında “gönderici makam, aracı kuruma talebin haklı olup olmadığına dair kendi fikrini bildirebilir ve alacaklının adli müzaharet ve masraf muafiyetinden istifade ettirilmesini tavsiye edebilir” hükmü yer almaktadır.

Alacaklının bulunduğu devletin belgelerin gönderilmesi sırasında tavsiyesi ve ekleyeceği bir adli müzaharet belgesi ile, borçlu aleyhine açılacak olan nafaka davasında alacaklı, adli müzaharettten yararlanmaktadır. Bu durum yoksulluğu nedeniyle avukatlık ücreti ve mahkeme masraflarını karşılamayacak durumda olan alacaklı için sözleşmenin öngördüğü en önemli kolaylıklardan biridir⁵².

Nafaka talebi ile başvuran kişi, yapılacak masraflar için adli müzaharettten yararlanmak istediğinde, kendisinden ilâmın verildiği ülkede masraflardan muaf olduğuna dair belge ibraz etmesi istenir⁵³. Muhtaçlık belgesi ibraz edilmemişse, eş değerdeki belgeler yeterli olabilir⁵⁴. Adli müzaharet belgesinin de çevirisinin eklenmesi gerekmektedir.

Adli müzaharet belgesi, yabancı ülkelerde altı ay için geçerli olduğundan, işlemin uzaması ve özellikle borçlu hakkında dava açılması gibi durumlarda yeni tarihli belgelere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bakımdan, adli müzaharet belgesinin bir tanesi tarihsiz olmak üzere üç nüsha olarak düzenletirilmesi işlemi çabuklaştırılacaktır.

Sözleşmenin ilgili hükmünü dikkate alan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İlgili Genelge ekinde bir adli müzaharet belgesi düzenlenmiştir. Bu belgede üst kısımda Türkçe olarak alt kısımda Almanca tercümesi yer almaktadır. Bu belgenin çok dilli olarak hazırlanması talepte bulunan için kolaylık sağlayacaktır. Belgenin muhtarlıkça tarih, isim ve unvan yazılarak mühürlenmek suretiyle onaylanması gerekmektedir. Bu adli müzaharet belgesinin üzerindeki boş yerlere nafaka talebinde bulunanların her birinin isim ve adresleri daktilo ile yazılmak suretiyle Cumhuriyet Başsavcılığınca doldurulduktan sonra başvuranlara verilecek ve onlarda bu belgeleri bağlı bulunduğu muhtarlığa onaylattıracaklardır.

Hukuku, Ankara 2000, s. 439-448; ALANGOYA Yavuz H., Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 2000, s. 372.

52 ÜNAL Şeref, Nafaka Alacakları Konusundaki Uluslararası Sözleşmeler Üzerine Toplu Bir İnceleme, Hıfzı Timur'un Anısına Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü, İstanbul 1979, s. 960 vd.

53 KROPHOLLER Jan, Europaisches zivilprozeBrecht, Kommentar zum EuGVÜ, 2. Aufl. Heidelberg 1987, Art. 47; (BAUMANN, s. 141).

54 BÜLOW/BÖCKSTIGEL, Art. 48, 606. s. 290; BAUMANN, s. 143.

g. Vekâletname ve Çevirisi

Tarafların temsili iki şekilde olur. Birincisi; kanunî temsil olup, dava ehliyeti olmayanların davada kanunî temsilcileri tarafından temsil edilmesidir. İkincisi ise; iradi temsil olup, tarafların veya kanunî temsilcilerinin iradelelerine dayanan temsildir.

Nafaka alacağının tahsili için verilen vekâletname, iradi vekâletnamedir. Burada nafaka alacaklısı, nafaka borçlusunun bulunduğu ülke aracı kurumuna vekâlet vermektedir. Burada nafaka alacaklısı, nafaka alacağının borçludan tahsili için bu konu ile ilgili davaları açma konusunda yabancı ülke aracı kurumuna yetki vermektedir.

Vekaletnamenin kapsamında, verilen hangi işlemleri yapmaya yetkili olduğu gösterilmelidir. Oysa genelge ekindeki vekâletnamede bu husus dikkate alınarak gerekli düzenleme yapılmamıştır.

Genelge ekinde vekâletname örneği yer almaktadır. Vekaletnamenin noterlikçe düzenlenmesine gerek yoktur. Cumhuriyet Başsavcılığınca sağlanacak belge, yer ve tarih yazılmak suretiyle vekâletname verene imzalatıldıktan sonra Cumhuriyet Başsavcılığınca imzalanıp mühürlenecektir. Nafaka alacaklısının avukatı olması halinde dahi, vekâletnamenin bizzat alacaklının kendisi tarafından imzalanması gerekmektedir. Bu belge üç suret olarak düzenlenecektir.

Vekaletname alacaklı tarafından, kendisi adına esaleten veya velayeti altında bulunan çocukları adına velayeten imzalanacaktır. 18 yaşını ikmal etmiş reşit kimselerin nafaka istemeleri halinde, velileri artık onları temsil edemeyeceğinden, onlar adına da ayrı vekâletname, talep formu ve adli müzaharet belgesi düzenlenecektir.

Genelge ekindeki vekâletname Türkçe olarak düzenlenmiş alt kısımda ayrı olarak Almanca çevirisine yer verilmiştir. Bu düzenleme şekli uygulamada bazen karışıklığa sebebiyet vermekte vekâletname veren sadece üst kısımdaki Türkçe kısmı imzalamakta veya onaylamakta ve bu durum ise noksanlığın tamamlanmasını gerektirmekte ve zaman kaybına neden olmaktadır. Düzenlenen vekâletnamenin talepte bulunulan ülke diline yapılmış çevirisinin de eklenmesi gerekmektedir.

Vekaletnamenin çok dilli tek bir belge şeklinde düzenlenmesi hem karışıklıkları önleyecek, hem de yabancı ülkelere nafaka tahsili hususunda ilgili kişilerin işini kolaylaştıracaktır.

h. Nüfus Kayıt Örneği ve Çevirisi

Nüfus kayıt örnekleri, nüfus memurluklarınca, aile tablosu şeklinde ve nafaka talebinin dayanağı olan evlilik ve hısımlık bağları ile kişi hallerini noksansız gösterecek şekilde düzenlenecektir.

Uygulamada nüfus memurlukları nafaka alacakları tarafından kendilerinden nüfus kayıt örneği talep edildiğinde, Türkiye'de kullanılan nüfus kayıt örneğini düzenleyerek vermektedirler. Bu belge tamamen Türkçe olarak düzenlendiğinden, yabancı ülkeye gönderildiğinde bu ülke tarafından iade edilerek o ülkenin yazışma lisanı kullanılarak düzenlenmiş nüfus kayıt örneği talep edilmektedir. Bu husus gecikmelere sebep olmaktadır. Bundan dolayı yabancı ülkelere nafaka talebinde bulunan nafaka alacaklılarının nüfus memurluklarından nüfus kayıt örneği alırken, genelge ekinde düzenlenmiş olan özel nüfus kayıt örneği formunu kullanmaları gerekmektedir.

Genelgeye nafaka alacaklarına kolaylık olması için bir nüfus kayıt örneği de eklenmiştir. Bu nüfus kaydı ile ilgili bilgilerin Almanca karşılığı da bulunmaktadır. Fakat bu yeterli değildir. Almanca yazışma yapmayan diğer ülkelere gönderilecek nüfus kayıtları da dikkate alınarak nüfus kayıt örneklerinin Türkçe düzenlenmesinin yanında Almanca, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Rusça ve Çince karşılıklarının da bulunması yerinde olacaktır.

1. Nafaka Alacakları ve Nafaka Borçlusunun Birer Fotoğrafları

Sağlanabildiği takdirde bu belgelere, nafaka alacaklarıyla nafaka borçlusunun birer fotoğrafları eklenecektir. Albümden çıkarılan çok eski fotoğraflar gönderilmemelidir. Mümkün olduğu kadar son çekilen fotoğraflar gönderilmelidir. Gönderilen fotoğraflar toplu iğneyle belgelere iştirilmemeli bir zarfa konarak gönderilmelidir. Bu konuda uygulamada mutlak bir zorunluluk yoktur. Fotoğraf ibraz edilememesi durumunda yapılan talepler de işleme konulmaktadır.

La Haye Konferansında, pratik olarak bu fotoğrafın elde edilmesinin çoğu zaman mümkün olmadığı, bu tür zorlukların başvurulara engel teşkil ettiğini, dosyalara sistematik olarak fotoğraf eklenmesinin mümkün olmadığı, dolayısıyla fotoğraf talep edilmemesi gerektiği belirtilmiştir⁵⁵.

i. Borçlunun Adresinin Tespiti

Nafaka talebinin başarıya ulaşabilmesi için yabancı ülkedeki borçlunun bulunmasına ve gereken tebligatların ilgiliye yapılmasına bağlıdır. Bundan dolayı borçlunun son adresi dahil, ev ve iş adreslerinin de belirtilmesi ge-

⁵⁵ Hague Conferance, N. 51, s. 25.

rekmedir. Burada borçlunun son beş yıl içinde kullandığı adreslerin bildirilmesi borçlu kişinin bulunmasında kolaylık sağlayacaktır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tam olarak bilgisayar sistemine geçilmediğinden dolayı çoğu zaman nafaka borçluları bulunamamakta ve yapılan talepler neticesiz kalmaktadır.

La Haye Konferansında borçlunun yerinin tespit edilememesi halinde, nafaka talebinin başarıya ulaşamayacağı dile getirilmiştir⁵⁶.

Talep formunda aşağıda belirtilen konularla ilgili bilgilerin yer alması dolayısıyla bu belgelerin düzenlenmemiş olması dolayısıyla talebin reddi gerekmez.

Çocuklara Mahsus Nafaka Talebinde Çocukların Öğrenim Durumu İle İlgili Belgeler ve Çevirisi: Nafaka talebinin çocuklara ilişkin olması halinde, çocukların öğrenim durumları, öğrenime devam etmekte oldukları okullarından alınacak resmi belgelerle ispat edilecektir. Bu belgelerin çevirisinin de eklenmesi gerekmektedir.

Ayrıca öğrenim gören çocukların halen burs veya kredi alıp almadıkları, eğer alıyorsa bunların miktarının belirtilmesi gerekir.

Alacaklıya Talepte Bulunduğu Tarihe Kadar Ödenen Nafakaları Gösterir Belge ve Çevirisi : Alacaklıya talepte bulunduğu tarihe kadar ödenen nafakaları tarihleri ile birlikte ve alt alta gösterecek şekilde bir liste düzenlenmelidir. Ödeme bankaya yapılıyorsa, bu belge bankadan alınmalıdır. Alacaklıya talepte bulunduğu tarihe kadar ödenen nafakaları gösteren belgenin çevirisinin de eklenmesi gerekmektedir.

Birikmiş Nafaka İle İlgili Belgeler ve Çevirisi: Mahkeme kararları incelenerek, birikmiş nafakanın tarihleri de gösterilmek üzere ve her bir nafaka alacağı ve alacaklısı ayrı olarak gösterilmeli ve bir liste halinde düzenlenerek çevirisinin de eklenmesi gerekmektedir.

Çocukların Alacaklının Yanında Bulduğuna Dair Belge ve Çevirisi: Tarafların çocukları varsa, bu çocukların alacaklının yanında buldukları, onun tarafından bakılıp gözetildiğine dair muhtarlıkça temiz ve düzgün bir kâğıda ayrıntılı bir belge düzenletirilmesi ve çevirisinin de eklenmesi gerekmektedir.

2. Gönderici Makamın Görevleri

Gönderici makam, nafaka hakkı olan kişilerin kendi ülkelerinde başvuracakları bir mercidir. Gönderici makam ancak idarî veya kazai bir mercii olabilir. Özel müesseselere bu görev verilmez (New York Söz. m. 2/1). Bunun

⁵⁶ Hague Conferance, F. 16, s. 13.

sebebi gönderici makamın nafaka taleplerinin ciddiyetini ve yabancı memlekette takip ettirilip ettirilmeyeceği hususunda bir karar verme durumunda olmasıdır⁵⁷.

Alacaklısı Türkiye'de, borçlusu yabancı ülkelerde bulunan nafaka işlemlerinde Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü "gönderici makam" durumundadır. Genel Müdürlük bu görevini ilgilinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yerine getirir. Cumhuriyet Başsavcılığı, borçlunun bulunduğu devletin sözleşmeye taraf olduğunu tespit ettikten sonra belgeleri işleme koyacaktır. Cumhuriyet Başsavcılığı, gerekli belgelerin usulüne uygun şekilde düzenlenmesini sağlayarak, yabancı ülkelerle teması sağlayan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne gönderecektir.

Gönderici makam, aracı kurumun devletinin kanununun aradığı bütün şartların yerine getirilmiş olması için mümkün olan bütün tedbirleri almakla mükelleftir (New York Söz. m. 3/ fık. 4). Gönderici makamın esas görevi yapılan müracaatları, borçlunun bulunduğu devletin aracı kurumuna intikal ettirmektedir⁵⁸. Gönderici makam, nafakaya hakkı olan kişilerin kendi ülkelerinde başvurabilecekleri bir mercidir. Yapılan müracaatların usulüne uygun olması ve belgelerin noksansız ve gereği gibi düzenlenmesi için nafaka alacaklısına yardımcı olur.

Gönderici makam, talebi yerinde bulursa dosyayı borçlunun devleti tarafından tayin edilen aracı kuruma intikal ettirir (New York Söz. m. 4/ fık. 1). Gönderici makamın bir diğer görevi ise, kendisine yapılan müracaatın, gönderilecek olan aracı kurumun mevzuatının öngördüğü bütün şartlara uygunluğunu kontrol etmek ve eksiklikleri tamamlamaktır. Noksan ve aracı kurum devletinin mevzuatına uygun olmayan müracaatların, o kuruma iletilse bile noksanlıkların ikmalî için iadesi gerekeceğinden, zaman kaybına yahut müracaatın tamamen reddedilmesine sebebiyet vermemek için gönderici makam bu konuda gerekli azami dikkati göstermelidir. Gönderici makam gerekli belgeler tamam ve usulüne uygun düzenlenmiş ise, o zaman bu belgeleri nafaka borçlusunun bulunduğu o devletin aracı kurumuna iletacaktır⁵⁹.

Gönderici makam, alacaklının talebi üzerine Sözleşmenin 4. maddesinin hükümlerine uygun olarak, âkit taraflardan birinin yetkili bir mahkemesinden alacaklı lehine sadır olan nafaka ile ilgili geçici veya nihai her kararın veya diğer adli muameleyi, lüzumlu ve mümkün olduğu takdirde bu kararın

57 NOMER, Nafaka, s. 166

58 DİZDAR, s. 182.

59 REZAKİ/ÖZDEMİR, s. 211.

alınmasına sebep olan duruşma tutanaklarını birlikte intikal ettirir (New York Söz. m. 5/ fık. 1).

Gönderici makam, gönderilecek evrakı göndermeden önce, borçlunun devleti tarafından tayin olunan belgelerin şekil bakımından muntazam olduğuna kanaat getirmelidir (New York Söz. m. 4/fık. 2). Gönderici makam evrakların noksansız ve usulüne uygun düzenlenmiş olmasına dikkat edecektir. Bir noksanlık veya usulsüzlük tespit ederse bunların giderilmesini talep etmelidir.

Gönderici makam, aracı kuruma talebin haklı olup olmadığına dair kendi fikrini bildirebilir ve alacaklının adli müzaharet ve masraf muafiyetinden yararlandırılmasını tavsiye edebilir (New York Söz. m.4/ fık. 3). Sözleşmenin 4. maddesi 3. fıkrasında yer alan bu hüküm, nafaka talebinde bulunan için büyük önem taşımaktadır. Nafaka talebinde bulunanın hukukî ve malî durumuna tam olarak vakıf olduğu farz edilen gönderici makamın menfi yöndeki kanaati, nafaka talebinin sonuçta ret edilmesine sebep olur. Bu nedenle talebin haksızlığından veya adli müzaharet ve masraf muafiyeti ile ilgili olarak maddi durumu hakkında kesin bilgi sahibi olunmadığı hallerde, gönderici makamın bu konudaki kanaatini menfi olarak açıklamaktan çekinmesi gerekir. Gönderici makam, adli müzaharet konusundaki kanaati yanında nafaka talebinde bulunanla ilgili adli müzaharet belgesini de aracı kuruma gönderecektir⁶⁰.

3. Aracı Kurumun Görevleri

Aracı kurum, alacaklının verdiği yetki sınırları dahilinde hareket ederek, alacaklı namına nafakanın tahsilini temin için icap eden bütün tedbirleri alır.

Aracı kurum, nafaka borçlusunun bulunduğu ülkede faaliyette bulunan ve alacaklının verdiği yetki sınırları içinde borçludan nafakanın tahsili için gerekli işlemleri yapan mercidir. Aracı kurum, resmi bir makam olabileceği gibi, hususi bir müessese de olabilir (New York Söz. m.2). Aracı kurumlar talepleri tek elden değerlendirme gayesine uygun olarak her âkit devlette ancak bir tane olabilir (New York Söz. m. 2/II). Uygulamada genellikle gönderici makam ve aracı kurum aynı merci olmaktadır⁶¹.

Alacaklısı yabancı ülkede, borçlusu Türkiye'de bulunan nafaka işlemlerinde ise aracı kurum görevi Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından üstlenilmiş olup, bu görevi mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla yerine getirecektir.

⁶⁰ REZAKİ, Nafaka Alacakları, s. 484-485.

⁶¹ NOMER, Nafaka, s. 166-167.

Alacaklının bulunduğu devlet gönderici makamı tarafından sözleşmede öngörülen belgelerin Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne intikal ettirilmesi üzerine, söz konusu belgeler incelemeye uygunluğu tespit edildikten, değilse noksanlıklar tamamlattırıldıktan sonra gereği yapılmak üzere borçlunun bulunduğu yerin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir.

Cumhuriyet Başsavcılığı ise, gönderilecek belgeler arasında bulunan ve Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne yetki veren vekâletnameye dayanarak, Sözleşmenin 6. maddesi uyarınca aracı kurum olarak, alacaklının verdiği yetki sınırları dahilinde hareket ederek, alacaklı namına nafakanın tahsilini temin için icap eden bütün tedbirleri alacaktır. Bu tedbirler arasında özellikle, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü 'nün de onayı alındıktan sonra sulh yoluna gidilebilir veya gerekirse yabancı nafaka kararının tenfizi için tenfiz davası açar veya yeni bir nafaka davası açar. Bunların sonucu olarak her hükmü ve sair adlî muameleyi icra ettirir.

Yargıtay bir kararında özet olarak; Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsili Hakkındaki Sözleşmenin 5. maddesinin 3. fıkrasında. yargılamanın borçlunun tabi olduğu devlet kanunlarına göre “ya bir tenfiz kararı veya tescil usulü ya da yeni bir dava şeklinde olabileceği”; 6. maddesinde ise, “aracı kurumun, alacaklının verdiği yetkinin sınırlar içerisinde kalmak koşuluyla alacaklı adına nafakanın tahsili için icap eden bütün tedbirleri” alacağı öngörülmüştür. Cumhuriyet Başsavcılığının aracı kurum olarak dava açmak hakkı vardır⁶².

Aracı kurum gönderici makamı, faaliyetlerinden devamlı olarak haberdar eder. Kendisine intikal ettirilen nafaka talepleri konusunda herhangi bir işleme geçmesine imkan bulunmaması halinde, keyfiyeti ve sebebini gönderici makama bildirmek ve belgeleri iade etmek zorundadır (New York Söz. m. 6/ fıkra 2).

Cumhuriyet Başsavcılığı cebri icra yoluna başvurulmasına rağmen nafakanın tahsil edilememesi halinde ise, icra memurluklarınca haczin semeresiz kaldığı ve borçlunun haczi kabil malı bulunmadığına dair ayrıntılı bir belge düzenlettirerek, ilgili yabancı devlet gönderici makamına ulaştırılmak üzere Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne göndereceklerdir.

Cumhuriyet Başsavcılığı mahkemeden nafaka konusunda bir karar alındıktan sonra, borçlu hakkında cebri icra yoluna başvurulacak, nafakayı tahsil

⁶² Yargıtay 2. HD. T. 22.2.1982 E. 1982/828 K. 1982/1527 (Yayımlanmamıştır).

edilip alacaklıya transfer edilmek üzere, milli bir bankada depo edecekler ve borçlunun bulunduğu yabancı ülkeye transfer ederek Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne bilgi verileceklerdir.

Bu görevin mahalli Cumhuriyet Başsavcılığına verilmesi uygulamada bazı aksaklıklara yol açmaktadır. Cumhuriyet Başsavcılıkları hep ceza davaları ile ilgilendiklerinden ve işlerinin yoğunluklarından dolayı, nafaka gibi bir hukuk davasına gerekli önemi veremedikleri gibi, ayrıca hukukî konulara yeteri kadar yakın olmadıklarından, nafaka davalarını yeteri kadar sağlıklı yürütememektedirler. Yabancı ülkedeki nafaka alacaklısı adına davayı açmak, davayı yürütmek ve sonuçlandırmak için Cumhuriyet Başsavcılığı yerine, bu konuya daha yakın olan o yer barosu tarafından görevlendirilecek bir avukat tarafından bu işlerin yürütülmesi, bu işler için ödenecek avukatlık ücretinin de Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından karşılanması uygun olacaktır. Bu çerçevede ilgili Genel Müdürlük bütçesine bu konudaki ödemeleri karşılamak üzere bir ödenek tahsis edilmesi ve bu ödeneye yeter miktarda para yatırılması yerinde olacaktır. Mesela, Avusturya'da ki uygulamada "Avusturya Aracı Kurumu" nafaka borçlusunun bulunduğu yerdeki bir avukatı görevlendirmekte ve işlemler bu avukat vasıtasıyla yürütülmektedir.

Aracı kurumun alacağı tedbirler şunlardır:

Aracı kurum, usulüne uygun olarak ve tamamlanmış belgelerle kendisine yapılacak müracaat üzerine bu konuda mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığı ile, nafaka borçlusuna nafaka borcunu bildirir ve bu borcunu ödemeye çağırır.

Borçlu ödemeyi kabul ettiği takdirde talep edilen miktarda birikmiş nafakanın, tahsil edilmek suretiyle alacaklının bankadaki hesabına yatırılmasını ve kendisinin nafaka borcunun her ay düzenli olarak yerine getireceğine dair noter tarafından onaylanmış bir taahhütnale alınarak, yabancı ülke merkezi makamına ulaştırılmak üzere, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne yollayacaktır. Böylece işlem sulh ile sonuçlanmış olur (New York Söz. m.6/1).

Eğer nafaka borçlusu borcunu kendiliğinden ödemez, sulh girişimi sonuçsuz kalırsa, aracı kurum iki şekilde hareket edebilir:

1. Nafaka alacaklısının nafaka talebi bir ilâma dayanıyorsa, borçlunun bulunduğu devletin kanununa göre ya bir tenfiz kararı veya tescil usulüne gidilebilir (New York Söz. m. 5/ fık. 3).

2. Aracı kurum, borçluya karşı nafaka davası açabilir. Davayı kurumun kendisi veya tayin ettiği vekil vasıtasıyla takip ederek aldığı ilâmı icra ettirir (New York Söz. m. 6/fık. 1).

Sözleşmeden de anlaşıldığı üzere aracı kurum sadece nafaka ile ilgili davaları açabilecek ve yürütebilecektir. Bunun dışındaki talepleri içeren davalar New York Sözleşmesinin kapsamı dışındadır.

“Bergama Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen babalık ve nafaka davasına ilişkin kararın tanınması ve tenfizi davasında; davacı Adalet Bakanlığını temsilen Bergama Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından verilen 16.12.1991 tarihli dilekçede Avusturya da ikamet eden ve Avusturya vatandaşı olan R. K. adlı kadının davalı M. P. ile evlilik dışı çocuklarının nafakasının davalıdan tahsiline dair Avusturya Telis Bölge Mahkemesinin 25.4.1989 tarihli kararı ile M. P. adlı şahsın babalığına ve ayda 1500 Avusturya Şilini nafaka ödenmesine karar verilmiştir. Bu konuda Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti arasında “Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki Sözleşme” (RG. 23.9.1991 S. 21000) yürürlüğe girdiğinden bu Sözleşme gereğince ve 2675 sayılı Kanunun 34 ve müteakip maddeleri gereğince Avusturya Bölge Mahkemesince verilen ilâmın tanınması ve tenfizine karar verilmesini talep etmiştir. Davalı vekili 26.12.1991 tarihli cevap dilekçesinde davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

Mahkeme 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun 34 ve 38. maddeleri gereğince yabancı mahkeme ilâmının aslı ile onaylı Türkçe örneği ve diğer belgeler dava dilekçesine ekli olarak dosyaya konulmuştur. Toplanan belgelere göre Avusturya vatandaşı olan R. K. ile Türk vatandaşı olan M. P. adlı şahsın babalığına hükmedildiği ve aslı dosyada mevcut 25.4.1989 tarihli ve 2 c 13/87-25 sayılı ilâmı ile davalının aylık 1500 Şilin nafaka ödemesine karar verildiği ve bu kararın 2.3.1990 günü kesinleştiği anlaşılmıştır. Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyeti Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 15.4.1958 tarihli Sözleşme (RG. 27 Eylül 1972 S.14319) yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de yabancı mahkeme kararların tanıma ve tenfiz şartları 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun 34 ve 38. maddelerinde belirtilmiştir. Mütakabiliyet şartı, Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti arasında yapılan Sözleşme gereğince gerçekleşmiştir (RG. 23.9.1991 S. 21000). Yabancı mahkeme tarafından verilen nafaka hükmü Türk kamu düzenine uygun olup Türk kanunları gereğince evlilik dışı doğan çocuklara nafakaya hükmedilmesi ve bu nafakadan tabii babanın sorumlu tutulması kanun gereğidir. Davalının savunma hakkına uyulduğu ve talimatla savunmasının alındığı, davalının 2.12.1988 tarihli ifadesinde, evlilik dışı doğan 1982 doğumlu M. K. isimli çocuğun babası olduğunu kabul

etmiştir. Bu şekilde davada yabancı mahkeme ilâmının tenfizi için 2675 sayılı Kanununun 34 ve 38. maddelerinin öngördüğü tüm şartlar gerçekleşmiş olduğundan davanın kabulüne karar verilmiştir.

Yukarda açıklanan nedenlerle davanın kabulü ile, Avusturya Telis Bölge Mahkemesi tarafından verilen 25.4.1989 tarih ve 2 c 13/87-25 sayılı 2.3.1990 kesinleşmiş olan ilâmın Türkiye'de tenfizine ve tenfiz hükmünün yabancı mahkeme ilâmına yazılmasına ... karar verilmiştir⁶³.

Yargıtay 2. HD. 24.12.1992 gün ve E. 12539 K. 12910 sayılı kararında; M. K. 'yı temsilen Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne izafeten Bergama Savcısı ile M. P. arasındaki babalık ve nafaka kararının tanınması ve tenfizine dair verilen 25.6.1992 gün ve 766/292 sayılı hükmün Dairenin 13.10.1992 gün ve 9358/9544 sayılı ilâmı ile onanmasına karar verilmişti. Adı geçen kararın düzeltilmesi davalı tarafından istenilmekle evrak okunup gereği görüşülüp düşünüldü.

2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanununun 17. maddesinde evlilik dışı nesebe uygulanacak kanunlar ihtilafı kuralı belirlenmiştir. "Evlilik dışı çocuk ile baba arasındaki kişisel ve malî ilişkilere babanın hukuku uygulanır".

20 Haziran 1956 tarihli New York Sözleşmesinin (RG. 5.2.1971 S.13745) 6. maddesi uyarınca aracı kurum sıfatıyla Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü' nün mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla açacağı nafakaya ilişkin davalarda yapacağı işlemlerde her şeyden önce, davalı ve borçlu durumunda bulunan babanın Türk hukukuna göre baba olduğunun sübutu gerekir. Bu yönde yapılan takip ve açılan nafaka davasında davalının babalığının ya Türk hukukuna göre oluşmuş bir babalık ilâmı veya tanıma belgesi (MK. m. 249, 291) ile ispatlanması veya bu yöndeki yabancı ilâm veya belgelerin 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun çerçevesinde Türk hukuku bakımından geçerli hale getirilmesi, daha açık bir ifade ile yabancı ilâmın tanınmasına ve tenfizine dair mahkeme kararı ibraz etmesi zorunludur.

Açılan nafaka veya nafakaya dair yabancı ilâmın tenfizi taleplerinde nesebi gayri sahih veya nesepsiz çocuk ile baba olduğu iddia edilen kişi arasında nesep bağının belgelenmesi ön mesele oluşturur.

20 Haziran 1956 tarihli "Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsiline İlişkin Sözleşme" nin 6. maddesinde aracı kurum görevini yürüten Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüne

⁶³ Bergama Asliye Hukuk Mahkemesi'nin T. 25.6.1992 E. 1991/766 K.1992/292 (Yayınlanmamıştır).

verilen temsil yetkisi, münhasıran nafaka davasına veya nafakayı tahsile dair işlemleri takibe yöneliktir. Aracı kurum, nafaka davasının davalısı ile çocuk arasındaki nesep ilişkisini belgeleyecek ilâmı istihsale yetkili değildir. Babalık ilişkisini de kapsar biçimde yabancı ilâmın, tenfizine ilişkin davada aracı kurum davacıyı temsil edemez. Davacıyı ancak usulüne uygun vekâletname ibrazı ile bir avukat temsil edebilir (HUMK. m. 61, 67 ve Avukatlık Kanunu m. 35). Bu yönler gözetilmeden kanunen temsilci olamayacak Cumhuriyet Başsavcısının huzuru ile davanın incelenmesi ve tenfizine karar verilmesini doğru bulmamıştır⁶⁴. Bu açıklamalarda, aracı kurumun New York Sözleşmesi gereğince sadece nafaka ile ilgili davaları açabileceği ve yürütebileceği belirtilmektedir.

Yargıtay kararına konu olan olayla karşılaşıldığında şu şekilde hareket edilmesi yerinde olacaktır. Yabancı ülke mahkemesinden alınan çocuk ile babası arasında nesep ilişkisi kuran bir babalık ilâmına dayanılarak ve ayrıca yabancı mahkemeden alınmış bir nafaka ilâmının New York Sözleşmesi çerçevesinde aracı kurum vasıtasıyla tahsili talep edildiğinde, aracı kurum bu yabancı ilâmları delil olarak sunmak şartıyla bir nafaka davası açmalıdır. Açılacak nafaka davasında, ön sorun teşkil eden babalık ile ilgili problemin çözümü, esas meselede yetkili olan devletin kanunlar ihtilafı kurallarına göre olacaktır. Böylece alınacak nafaka ilâmını cebri icra yoluyla tahsil edecektir.

Yabancı ülkeden yapılan nafaka talebinde, Türkiye'de oturan davalıdan talep edilen nafakanın ödenmemesi durumunda açılacak nafaka davasında aracı kurum olarak görevli olan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü' dür. Genel Müdürlük bu mükellefiyetini borçlunun bulunduğu mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığı ile yerine getirir. Genel Müdürlüğün başvurusu üzerine, mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı asliye hukuk mahkemesine nafaka davası açar. Açılacak bu dava ile ilgili dava dilekçesi örneği ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmektedir.

Bu dava dilekçesi, şu şekilde düzenlenmektedir⁶⁵.

Dava dilekçesinin başında mahalli asliye hukuk mahkemesi belirtilmektedir.

⁶⁴ GÖKKAYA SEVKET, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Ankara 1996, s. 102. Yargıtay 2. HD. T. 14.5.1991 E. 1002 K. 8344; Yargıtay 2. HD. T. 22.12.1992 E. 92/12579 K. 92/12825. Yargıtay 2. HD. T. 24.12.1992 E.12539 K. 12910, GÖKKAYA, s. 100-104; Yargıtay 2. HD. T. 31.1.1994 E. 94/12909 K. 94/968, ÇELİKEL Aysel/NOMER Ergin, Devletler Hususi Hukuku, Örnek Olaylar Mahkeme Kararları, 6. Baskı, İstanbul 1997, s. 473 - 474.

⁶⁵ GÜNAY Erhan, Uygulamada Cumhuriyet Savcıları İle Ceza Hakimlerinin Görev ve Yetkileri, Ankara 1996, s. 259-260. (Dilekçe örneği için bakınız).

Davacı olarak, yabancı ülkede bulunan ve nafaka talebinde bulunan kişi belirtilmektedir.

Davacının kanunî temsilcisi olarak Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü adına mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı belirtilecektir.

Davalı olarak Türkiye'de bulunmakta olan borçlu belirtilmelidir.

Dava konusu olarak, kim için ne kadar nafakaya hükmetmesi isteniyorsa bu miktar gösterilecektir.

Açıklamalar kısmında, nafaka talebinde bulunan ve yabancı ülkede bulunan kişinin hangi nedenden dolayı nafaka talep ettiği, bu talebin nafaka borçlusuna intikal ettirdiği halde nafaka borçlusunun olumlu yaklaşımda bulunmaması dolayısıyla bu davanın açıldığı belirtilmektedir.

Kanuni sebepler olarak, Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsiline İlişkin 20 Haziran 1956 New York Sözleşmesi Türkiye tarafından, 26 Ocak 1971 gün ve 1331 sayılı Kanun ile kabul edilmiş ve 2 Temmuz 1971 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Nafaka talebi ise, New York Sözleşmesine taraf olan yabancı ülke yetkili makamı tarafından yapılmıştır. Anayasanın 90. maddesi uyarınca kanunla onaylanan sözleşmeler düzenledikleri konularda iç hukukun bir parçası haline gelirler. Sözleşmenin 2. maddesine göre, "aracı kurum" görevi Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından üstlenilmiş olup, bu görevin mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığı ile yerine getireceği hususu sözleşmenin tevdi yeri olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilmiştir. Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrasına göre, "aracı kurum alacaklının verdiği yetki sınırları dahilinde hareket ederek nafakanın tahsilini temin için icap eden bütün tedbirleri alır. Bu tedbirler çerçevesinde bilhassa sulh yoluna gider, gerekirse bir nafaka davası açar, takip eder ve nafaka ödemesi ile ilgili her hükmü, emri ve sair adli muameleyi icra ettirir". Nafaka borçlusu rıza ile nafaka ödemeyi kabul etmediğinden yukarıdaki madde hükmüne ve ayrıca belgeler çerçevesinde bulunan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüne verilen vekâletnameye istinaden borçlu hakkında nafaka davası açılmıştır. Sözleşmenin 4. maddesinin 3. fıkrası uyarınca her devlet gönderici makamı "aracı kuruma" talebin haklı olduğunu, alacaklının adli müzaharetten yararlanmasını ve her türlü mahkeme masrafından muaf tutulmasını isteyebileceğinden evrak arasında bulunan belgelere istinaden alacaklının adli müzaharetten yararlanması ve masraf ödememesi gerekmektedir. Dava, Medeni Kanunun talep edilen nafakanın türüne göre ilgili madde-sine dayanmaktadır.

Sonuç olarak, davacının talebi doğrultusunda belirtilen nafakanın Türk parası karşılığının davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine karar verilmesi talep olunur.

Mahalli Cumhuriyet Başsavcısının adı ve soyadı ile sicil numarası yazılacak ve imzalanacaktır.

Tenfiz veya tescil usulünü kabul etmeyen ülkelerde, doğrudan nafaka davası açma yoluna gidilecektir⁶⁶. Oysa Türkiye'de tenfiz kabul edildiğinden ilk önce yabancı mahkeme ilâmı öncelikle tenfiz yolu ile tenfiz edilmeli bunun mümkün olmaması halinde nafaka davası açılmalıdır. Böyle bir taleple karşılaşan aracı kurum, kendi mevzuatına göre nafaka davasını açacak, nafaka ödenmesine dair verilen bu hüküm cebri icra yoluyla tahsil edilecek ve alacaklısına iletilecektir⁶⁷.

Cebri icranın geçerliliği için başvurmadan önce borçluya karardaki taahhütleri gönüllü olarak yerine getirebilme fırsatı tanınmalıdır⁶⁸.

Bu durumda Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü adına mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı nafaka davası açacaktır. Bu durumda Türk mahkemesi Türk hukukunu uygulayarak karar verecektir.

Nafaka davasına bakmakta olan mahkeme yargılama sırasında bazı belgelerin noksan olduğunu fark eder ise bu durumda, 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinin 17. maddesinin 2. fıkrasına göre, bu belgeleri sunabilmesi için nafaka talebinde bulunana uygun bir süre verir⁶⁹. Böylece nafaka talebinde bulunan kişiye noksan belgelerini tamamlaması fırsatı verilmiş olur⁷⁰.

Nafaka alacağının tahsili konusunda yapılacak işlemlere uygulanacak hukuk, borçlunun bulunduğu ülkenin milli mevzuatı ve onun milletlerarası özel hukuk kurallarıdır (New York Söz. m. 6/3).

Yetkili mahkeme kendi mevzuatına göre davaya bakacak ve davayı hükme bağlayacaktır. Nafaka ödemesine dair verilen bu hüküm aracı kurum adına hareket eden Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Türk mevzuatına

⁶⁶ REZAKÍ, Nafaka Alacakları, s. 486.

⁶⁷ REZAKÍ/ÖZDEMİR, s. 213.

⁶⁸ BAUMANN, s. 139.

⁶⁹ VERWILGHEN Michel, Convention on Maintenance Obligations (Enforcement - Ablicable Law) Draft Conventions Adopted by the Twelfth Session and Explanatory Report by Michel Verwilghen La Haye 1975, Nr. 85, s. 29; BAUMANN, s. 142.

⁷⁰ BAUMANN, s. 142.

göre cebri icra yoluyla tahsil edilecek ve tahsil edilen nafaka, yabancı ülkedeki nafaka alacaklısına iletilecektir⁷¹.

La Haye Konferansında Fransız delegesi, yeni bir düzenleme ile kişi başına nafaka miktarının üst limitinin makul olarak belirlenmesini, Fransa'da belirlenen bir nafaka miktarının üzerindeki nafaka talebinin sözleşmenin uygulanmasında problem meydana getirdiği, yardımın üst limitinin belirlenmesi durumunda sözleşmenin daha kolay uygulanabilir bir hale geleceğini belirtmiştir⁷².

4. İstinabe

Her mahkemenin yargı yetkisi, onun yargı çevresi ile sınırlıdır. Mahkeme yargı yetkisini, ancak kendi yargı çevresi içinde kullanabilir. Bir davada mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapılması gerekirse, davaya bakan mahkemenin o işlemin yapılması için başka bir mahkemeden yardım istemesine "istinabe" denir.

İstinabe görülmekte olan davada tebliğ, şahit, bilirkişi dinlenmesi, keşif, soruşturma, yemin gibi yargılamanın icap ettirdiği muameleleri yapması için bir mahkeme tarafından diğer bir mahkemeye yetki verilmesidir⁷³. Türk mahkemelerinin yargı hakkı Türkiye ile sınırlı olduğundan ve yabancı mahkemeler Türkiye'de yargısal faaliyette bulunamayacağı gibi, Türk mahkemeleri de yabancı memlekette yargısal faaliyette bulunamaz. Bu durum istinabeyi zorunlu kılmaktadır.

Nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun bulunduğu ve sözleşmeye taraf olan devletlerin kanunları istinabeyi kabul ettiği hallerde aşağıdaki hükümler uygulanır.

Nafaka davasına bakan bir mahkeme, tamamlayıcı belgeler ve başka belgeler temin etmek için, âkit tarafın yetkili mahkemesinden ya da âkit tarafın tayin edeceği başka bir makam veya kurumdan istinabe talebinde bulunabilir (New York Söz. m. 7/a).

Yabancı mahkeme talimatlarını kabul etmiş âkit devletler arasında istinabe talimatları, nafaka davasına bakan mahkeme tarafından diğer âkit devletin yetkili mahkemesine yahut diğer merciine gönderilecektir.

İstinabe talebinde bulunan makam, tarafların hazır olabilmesi veya temsil edilebilmesi için, istinabenin icra edileceği tarihi ve mahalli ilgili gönde-

⁷¹ REZAKİ/ÖZDEMİR, s. 213.

⁷² Hague Conferance, N. 10, s. 13.

⁷³ ALTUĞ Yılmaz, Devletler Hususi Hukukunda Yargı Yetkisi, 3. Bası, İstanbul 1983, s. 203.

rici makam ve aracı kuruma, aynı zamanda borçluya bildirmeye mecburdur (New York Söz. m. 7/b).

İstinabe mümkün olan süratle icra edilmelidir. Alındığı tarihten itibaren dört ay zarfında icra edilmezse, istinabe talebinde bulunan makama gecikmenin veya icra edilmemiş olma sebepleri bildirilmelidir (New York Söz. m. 7/c). İstinabe talimatları en kısa zamanda yerine getirilir.

İstinabenin icrası hiç bir harç ve masraf ödenmesini gerektirmez (New York Söz. m. 7/d). İstinabe eden mahkeme, istinabe olunan yabancı mahkemedeki istinabe talebinde bulunur. İstinabe eden mahkeme, istinabe talebinde yapılmasını istediği işlemi açıkça göstermelidir. Sözleşmenin 7. maddesinin d fıkrası gereğince, bu Sözleşme çerçevesinde yapılacak istinabe dolayısıyla herhangi bir harç ve masraf ödenmeyecektir.

Ancak; belgenin sıhhatinin şüpheli olması veya istinabeyi icra edecek âkit tarafın bunu egemenliğine veya güvenliğine hanel getirecek mahiyette bulması hallerinde âkit taraf, istinabenin icrasını reddedebilir (New York Söz. m. 7/e).

5. Adli Kararların Tadili

Sözleşmenin 8. maddesinde nafaka kararlarının değiştirilmesine ilişkin taleplere de bu Sözleşmenin hükümleri uygulanır. Buna göre, hükmedilmiş ve tahsil edilmekte olan nafakanın değiştirilmesinin de bu Sözleşme hükümlerine tabi olacağını belirtmiş olmakla, şartların değişmesi ve nafaka borçlusu ile nafaka alacaklısının malî durumlarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle nafaka miktarının değiştirilmesi istendiği zaman tıpkı nafaka alacağının ilk defa tespitinde olduğu gibi işlem yapılacağını öngörmektedir⁷⁴.

6. Muafiyet ve Kolaylıklar

New York Sözleşmesi gereğince adli muamelelerde nafaka alacaklısı, davanın açıldığı memlekette ikamet eden veya bu memleketin vatandaşı olan alacaklılara tanınan masraf muafiyetinden istifade eder ve onlarla aynı muameleyi görür (New York Söz. m. 9/fık. 1). Yabancı talep sahipleri, davanın açıldığı memlekette o ülkede ikamet eden veya o ülke vatandaşlarının tabi oldukları muafiyet ve kolaylıklardan yararlanacaktır.

Yabancı veya o ülkede ikamet etmeyen alacaklılar ne dava masrafları için teminat yatırmaya ne de başka türlü bir ödeme yapmaya para bloke etmeye mecbur edilemezler (New York Söz. m. 9/fık. 2). Talep sahipleri sırf

⁷⁴ REZAKİ, Nafaka Alacakları, s. 489.

yabancı olmalarından dolayı herhangi bir teminat yatırmaya mecbur tutulamazlar.

Gönderici makamlar ve aracı kurumlar bu sözleşmenin hükümlerine uygun olarak ifa ettikleri hizmetler için hiçbir ücret tahsil edemezler (New York Söz. m. 9/fık. 3). Gönderici makam ve aracı kurum tarafından bizzat yapılacak işlemlerin ücret ve masraftan muaf olduğunu kabul etmek gerekir. Muafiyeti, bu makamların başkalarına yaptırmak zorunda kaldıkları işlemlere teşmil etmemek lazımdır⁷⁵. Bu makamlar bu şekilde yapmış oldukları masrafları talep edebilirler⁷⁶.

La Haye Konferansında, Sözleşmeye taraf olan devletlerin sağlamış olduğu adli müzaharetin farklı uygulandığı, oysa adli müzaharetin nafaka talebinde bulunanın lehine olarak daha geniş uygulanması gerektiği belirtilmiştir⁷⁷.

7. Paranın Transferi

Sözleşmeye taraf olan âkit devletler, nafaka olarak tahsil edilen paraların ve bu sözleşmeye istinaden açılan nafaka davaları münasebetiyle yapılmış masrafları karşılamaya yönelik paraların transferine birinci derecede öncelik tanıyacaklardır (New York Söz. m.10).

Bu madde döviz transferi konusunda kısıtlayıcı mevzuata sahip devletler bakımından önemlidir. Sözleşmeye taraf olan ülkeler nafaka alacağı ile ilgili döviz transferine öncelik tanıyacak ve müsaade edeceklerdir.

Türkiye'de bulunan çocuklara ilişkin nafaka taleplerinin, yabancı ülkede tahsili için belgeler düzenlenmeden önce, alacaklı eşin yabancı ülkeden çocuk parasını Türkiye'ye transfer ettirip ettirmediği mutlaka araştırılmalıdır. Zira uygulamada mesela, Alman makam ve mahkemeleri, çocuk paralarını borçlu eşin gelirinin bir parçası olarak değerlendirmekte ve çocuk hakkında ayrıca nafaka tahsili ile girişmemektedirler. Böyle durumlarda nafaka alacaklısının belgelerin düzenlenmesi için yaptığı masraflar boşa gittiği gibi, ilgili makamlar da boş yere meşgul edilmektedir.

Alacaklının çocuk parası için başvurmamış olması ve özellikle çocuk sayısının fazla olması sebebiyle ilgilinin eline geçecek paranın mahkeme ilâmındaki nafaka miktarından fazla olması halinde, alacaklıya mutlaka Ankara'da Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü'ne veya bu Genel Müdürlüğün illerdeki temsilciliklerine başvurması tavsiye edilmelidir. Çocuklara

⁷⁵ REZAKI, Nafaka Alacakları, s. 590.

⁷⁶ NOMER, Nafaka, s. 167.

⁷⁷ Hague Conference, N. 12, s. 13.

bakmakta olan eş, Sosyal Sigortalar Kurumuna müracaat ederek, yurt dışında eşine ödenmekte olan çocuk parasının kendisine ödenmesini talep edebilir. Sosyal Sigortalar Kurumu yapılan müracaat üzerine, yabancı ülkedeki kuruluşlarla temasa geçerek çocuk parasının çocuklara bakmakta olan eşe ödenmesi için gerekli girişimde bulunacaktır. Ancak bu yoldan bir sonuç alınmadığı takdirde nafaka tahsili ile ilgili belgeler düzenlenerek Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne müracaat edilecektir.

Türkiye'ye transfer edilen paralar nafaka alacaklısının doğrudan kendi hesabına yapılıyor. Bu husus ise, paraların düzenli olarak transfer edilip edilmediğinin Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından kontrol edilemediği için bazı problemlere yol açmaktadır. Nafakanın yabancı ülkelere gönderilip gönderilmediği nafaka alacaklısının beyanı ile takip edilmektedir. Bazen nafaka alacaklısı, nafakasını aldığı halde veya nafaka banka hesabına geldiği halde bunu kontrol etmeyecek nafakasının gelmediğini Genel Müdürlüğe bildirmektedir. Uygulamada Genel Müdürlük, zamanında gönderilmeyen para için son ödeme tarihinden itibaren 3 ay beklenip sonra ilgilinin müracaat etmesini istemektedir. Bunun üzerine Genel Müdürlükte yabancı ülkedeki merkezi makama başvurarak durumu bildirmektedir. Bu durumda, Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen Genel Müdürlük hoş olmayan bir durum ile karşı karşıya kalmaktadır.

Bu hususun şu şekilde düzeltilmesi düşünülebilir. Genel Müdürlük adına açılacak havuz hesabına ve nafaka alacaklısı belirtilerek ve ona ödenmek üzere gönderilebilir. Para Genel Müdürlük hesabından geçirilerek, nafaka alacaklısına ulaşacağı için, durumdan Genel Müdürlük de haberdar olacak ve nafakanın ödenip ödenmediğini takip edebilecektir. Ayrıca nafaka ödendiği halde ödenmediği şeklinde yabancı ülke aracı kurumuna yapmış olduğu müracaatlar önlenmiş olacaktır.

Yabancı ülke gönderici makamının Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne müracaat ederek nafaka talep etmesi durumunda bazen şu problemle karşılaşılmaktadır. Yabancı ülke mahkemelerince karara bağlanan ve nafaka borçlusundan talep edilen nafaka miktarı çok yüksek olabilmektedir. Bu durumda talep edilen nafaka, Türkiye'deki nafaka borçlusuna iletilmekte, nafaka borçlusu talebi kabul ederse herhangi bir problem çıkmamaktadır. Eğer kendisinden talep edilen nafakayı yüksek bulur kısmen ödemeyi kabul ederse, bu husus yabancı ülkedeki gönderici makama iletilmekte gelecek cevaba göre hareket edilmektedir. Bu cevap bazen kısmî ödemenin kabul edildiği şeklinde olabilmekte, bazen de kısmî ödemenin kabul edilmeyip ilgili hakkında Sözleşmenin 6. maddesinde belirtildiği üzere işlem yapılması istenmektedir. Nafaka borçlusu ödemeyi kabul

etmediği takdirde bu husus yabancı ülkedeki gönderici makama iletilmekte, oradan gelecek cevaba göre hareket edilmektedir.

Türkiye'deki nafaka borçlusunun maddi durumu, kendisinden talep edilen nafakayı ödemeye müsait değilse, bu durum Cumhuriyet Başsavcıları tarafından tesbit edilerek Genel Müdürlüğe bildirilmektedir. Genel Müdürlükte durumu yabancı ülkedeki gönderici makama bildirmektedir. Yabancı ülkedeki merkezi makamdan gelecek cevaba göre hareket edilmektedir. Talep doğrultusunda tenfiz davası veya doğrudan nafaka davası açılır.

Türkiye'deki nafaka borçlusunun maddi durumu talep edilen nafakayı ödemeye müsait değilse, yabancı ülke mahkemesinden alınan nafaka ilâmının tenfizi talebi Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun m. 38/c gereğince Türk kamu düzenine açıkça aykırılık olarak nitelendirilebilir. Bundan dolayı böyle bir durumda kısmî tenfiz talep etmek veya borçlunun ödeyebileceği miktarı, açılacak nafaka davasında talep etmek yerinde olacaktır.

8. İhtilafın Halli

Akit taraflar arasında bu Sözleşmenin yorum ve tatbikinde bir ihtilaf meydana gelirse ve bu ihtilaf anlaşma yolu ile halledilmezse Milletlerarası Adalet Divanına götürülür (New York Söz. m. 16). İhtilafın Divana götürülmesi ya da ihtilafa düşen tarafların kendi aralarında vardıkları hususi bir anlaşmanın ihbarı suretiyle ya da ihtilafa düşen devletlerden birinin talep etmesi suretiyle olur. Divanın çözümü ihtilaf konusunda ihtilafın tarafı olan âkit devletleri bağlayıcı nitelik taşır.

9. İhtirazi Kayıtlar

Sözleşmeyi imzalarken veya daha sonra sözleşmeye katılırken ihtirazi kayıt dermeyan etmek, bir âkit devletin, bahis konusu Sözleşmenin bir veya bir kaç hükmünü kabul etmediğini, tek taraflı bir irade beyanı ile bildirmesidir. Sözleşme, tarafların irade mutabakatlarını gösterdiği için, bir tarafça öne sürülmüş olan ihtirazi kayıt, ancak sözleşmenin diğer taraflarınca kabul edildiği takdirde muteber olur⁷⁸.

İmza, onay veya katılma sırasında bir devlet Sözleşmenin maddelerinden birine bir ihtirazi kayıt koyarsa, Genel Sekreter bu ihtirazi kaydın metnini Sözleşmeye taraf olan bütün devletlere gönderir. Bu ihtirazi kaydı kabul etmeyen herhangi bir âkit taraf, ihtirazi kayıt metninin gönderildiği tarihten itibaren doksan gün içinde, bu ihtirazi kaydı kabul etmediğini Genel Sekretere bildirebilir ve bu takdirde Sözleşme ihtirazi kaydı koyan devlet ile buna

⁷⁸ MERAY Seha L., *Devletler Hukukuna Giriş*, 2. Cilt, Ankara 1959, s.74-75.

itiraz eden devlet arasında yürürlüğe girmeyecektir. Sözleşmeye daha sonra katılacak her devlet, katılma sırasında kabul etmediği ihtirazi kayıtları Genel Sekretere bildirebilir. İhtirazi kayıtları kabul etmemenin sonucu, bu kaydı ileri süren devlet ile kabul etmeyen âkit devlet arasında Sözleşmenin yürürlüğe girmemesidir. Bir âkit taraf daha önce koyduğu bir ihtirazi kaydı her an geri alabilir ve geri aldığı ihtirazi kaydı Genel Sekretere bildirebilir. İhtirazi kayıt geri alındığı andan itibaren Sözleşme bu devletler arasında da yürürlük kazanır (New York Söz. m. 17).

10. Mütakabiliyet

Bir âkit taraf bu sözleşme hükümlerini diğer âkit taraflara karşı ancak kendisinin bu sözleşme ile bağlı olduğu derecede ileri sürebilir ve bu hükümlere binaen hak iddia edebilir (New York Söz. m. 18).

VI. ÜLKE BAKIMINDAN UYGULAMA

A. Kural

Sözleşme esas olarak bağımsız devletler açısından düzenlenmiştir. Sözleşme açısından da geçerli olan kural tüm bağımsız devletlerin sözleşmeye taraf olabileceği ve bir devletin Sözleşmeye taraf olması halinde, Sözleşmenin bu âkit devletin her yerinde uygulanacağıdır.

B. Federal Devletler Açısından Uygulama

Sözleşmenin basit devletler açısından düzenlenmiş olması ancak, tüm devletlerin de bu biçimde olmaması yüzünden basit devlet tipinde olmayan devletlerde sözleşmenin nasıl uygulanacağını da düzenlenmesini gerektirmiştir. Sözleşmenin 11. maddesinde federal devletlerde bu anlaşmanın nasıl uygulanacağı belirtilmiştir.

Federal yasama organının yasama yetkisine giren Sözleşme maddeleri hususunda, federal hükümetin vecibeleri federal devlet olmayan tarafların vecibelerinin aynıdır (New York Söz. m. 11/a).

Sözleşmenin, federasyon anayasasına göre teşriî tasarrufla bulunmaya mecbur olmayan federal devlet, vilayet veya kantonların yasama yetkisine giren maddeleri hususunda, federal hükümet mümkün olan en kısa zamanda ve müspet mütalâasıyla birlikte bu maddeleri federal devlet, vilayet veya kantonların yetkili makamlarının bilgisine sunacaktır (New York Söz. m. 11/b).

Sözleşmeye taraf olan bir federal devlet, Genel Sekreter aracılığı ile kendisine intikal ettirilen başka bir âkit tarafın talebi üzerine, Sözleşme herhangi bir hükmü hakkında federasyonda veya federasyonu teşkil eden federal devlet, vilayet veya kantonlarda mer'î olan mevzuat ve tatbikat hakkında bir

izahnameyi, teşriî veya başka türlü bir tasarrufla bu hükme mer'iyetin şumulünü de belirterek gönderir (New York Söz. m. 11/c).

C. Muhtariyeti Olan veya Vesayet Altında Olan Devletler Açısından Uygulama

Sözleşme yukarıda da belirtildiği gibi esas olarak basit veya federal devletler açısından uygulanabilecektir. Ancak muhtariyeti olmayan, vesâyet altındaki ülkeler açısından sözleşmenin uygulama sahası bulması için himayeci devletin onama veya katılma sırasında akdi şekilde bir beyanda bulunmaması gerekir. Yani himayeci devlet sözleşmenin onayı veya katılma sırasında bu anlaşmanın himayesi altındaki ülkelerde uygulanmayacağını bildirebilir. Böyle bir beyanda bulunan her âkit taraf sonradan herhangi bir anda Genel Sekretere haber vermek suretiyle Sözleşmenin uygulamasını bu ülkelerden birine veya hepsine teşmil edebilir (New York Söz. m. 12).

VII. YÜRÜRLÜK HÜKÜMLERİ

A. İmza, Onama ve Katılma

Sözleşme 31 Aralık 1956 tarihine kadar Birleşmiş Milletler Teşkilatı üyesi bütün devletlerin, Birleşmiş Milletler üyesi olmakla beraber, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'ne taraf olan veya Birleşmiş Milletlerin İhtisas Teşekküllerinden birine üye olan devletlerin, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Teşkilatı Üyesi olmamakla beraber, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından sözleşmeye taraf olmak üzere davet edilmiş bütün devletlerin imzasına açıktır. Böylece sözleşmeye imza tarihinde sonra bağımsızlığını kazanan ülkelerin katılması sağlanmıştır (New York Söz. m. 13/1).

İmza sözleşme tarafı olmak için yeterli değildir, ayrıca imzalayan veya katılan devletlerin usulüne göre sözleşmeyi onaylamaları ve onay belgelerini Genel Sekretere tevdi etmeleri de şarttır (New York Söz. m.13/2).

Sözleşmeye taraf olan ülkeler, imza yetkisine sahipseler, bu sözleşmeye her an katılabilirler, katılma hakkında da imza konusundaki esas geçerlidir (New York Söz. m. 13/3).

B. Yürürlüğe Giriş

Sözleşmenin mümkün olduğu kadar çabuk olarak yürürlüğe girmesi için, üçüncü onay veya katılma belgesinin Genel Sekretere tevdiî yeterli görülmüştür. Sözleşme bu onay belgesinin tevdi edileceği tarihi takip eden otuzuncu günde yürürlüğe girecektir (New York Söz. m. 14/1).

Yürürlük diğer devletler içinde onay veya katılma belgelerinin teslimini takip eden otuzuncu günde yürürlüğe girecektir (New York Söz. m. 14/2).

C. Tadil

Herhangi bir âkit taraf, Genel Sekretere bildirmek suretiyle Sözleşmenin değiştirilmesini her zaman isteyebilir (New York Söz. m.20/1).

Genel Sekreter bu talebi bütün âkit taraflara intikal ettirerek onları 4 ay içinde değişiklik teklifini incelemek üzere bir konferansın toplanmasına taraftar olup olmadıklarını kendisine bildirmeye davet edecektir. Değişikliklerle ilgili hususları görüşmek üzere bir konferansın toplanabilmesi için, âkit tarafların çoğunluğunun bu yönde olumlu cevap vermeleri gerekir (New York Söz. m. 20/2). Bugüne kadar sözleşmede bir değişiklik yapılmamıştır.

D. Fesih

Sözleşmeden ayrılmak isteyen ülke, her zaman için Genel Sekretere beyanda bulunarak Sözleşmeyi fesih edebilir. Fesih aynı zamanda 12. maddede belirtilen ülkelerden birine veya hepsine uygulanabilecektir (New York Söz. m. 15/1).

Feshi ihbar talebi Genel Sekretere ulaştığı andan itibaren 1 yıl sonra hüküm ifade eder; ancak, yapılmakta olan işlere ise bir etkisi yoktur (New York Söz. m. 15/2).

VIII. GENEL SEKRETERİN GÖREVLERİ

Genel Sekretere Sözleşmenin uygulanması sırasında bazı görevler verilmiştir. Bu görevler sırasıyla: 2. maddenin 3. fıkrası hükümlerini göre yapılacak tayinleri, 3. maddenin 2. fıkrası hükümlerine göre verilecek bilgileri, 12. maddeye göre yapılacak beyan ve bildirileri, 13. maddeye göre yapılacak imza onay ve katılmaları, 14. maddenin 1. fıkrasına göre, sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihi, 15. maddenin 1. fıkrasına göre yapılan fesihleri, 17. maddeye göre yapılan ihtirazi kayıtları ve bu kayıtlara yapılan itirazları, Birleşmiş Milletler teşkilatına üye olan bütün devletlere ve 13. maddede zikredilen üye olmayan devletlere bildirmektir (New York Söz. m. 19/1).

Genel Sekreter ayrıca değişiklik taleplerini ve bu taleplere âkit devletlerce verilen cevapları da taraflara bildirecektir (New York Söz. m. 19/2).

IX. SÖZLEŞMENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin Sözleşme sadece nafaka alacağını kapsar. Fakat kanaatimizce, mahkeme masrafları ve vekalet ücreti gibi giderlerin nafaka alacağı ile birlikte tahsilinin mümkün olması gerekir.

1956 ve 1973 tarihli La Haye Sözleşmeleri ile 1956 tarihli New York Sözleşmesinin birlikte uygulanması durumunda kanunlar ihtilafı problemi ortaya çıkmaz. Fransa'daki bir olayda, Fransız vatandaşı olan birinden evlilik

dışı bir çocuk dünyaya getiren bir Alman vatandaşı, 24 Ekim 1956 tarihli Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi uyarınca nafaka istemiş ve anılan Sözleşmenin 1. maddesi uyarınca da çocuğun mutad meskeninin bulunduğu Alman Kanunlarının uygulanmasını talep etmiştir. Buna karşı davalı 20.06.1956 tarihli New York Sözleşmesinin 6. maddesi 3. fıkrası uyarınca borçlunun kanunu olan Fransız Kanununun uygulanmasını istemiştir. Olayda Fransız hakim, 24 Ekim 1956 tarihli La Haye Sözleşmesinin daha sonra bir sözleşme olduğu gerekçesiyle Alman Kanununu uygulamıştır⁷⁹.

X. SONUÇ

“20 Haziran 1956 Tarihli Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsili Hakkındaki New York Sözleşmesi” Türkiye tarafından onaylanmış ve 2 Temmuz 1971 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. New York Sözleşmesi, yurt dışında olan ve sayıları milyonları bulan Türk vatandaşlarının, Türkiye’de bulunan nafakaya muhtaç ve kanunen yardım etmek zorunda oldukları yakınlarına, yardım etmedikleri durumlarda önem taşımaktadır. New York Sözleşmesinin amacı, âkit taraflardan birinin ülkesinde bulunan ve “alacaklı” diye isimlendirilen bir şahsın, yine âkit taraflardan başka birinin ülkesinde bulunan ve “borçlu” diye isimlendirilen bir şahıstan nafaka alacaklarının tahsilini kolaylaştırmaktır.

New York Sözleşmesi, yapılan müracaatları diğer bir âkit devletin yetkili kılınmış merciiine intikal ettirecek “gönderici makam” ile yabancı ülkelerden yapılacak müracaatları kabul edecek ve gerekli tedbirleri alacak olan “aracı kurum” olmak üzere, her âkit devletin adli veya idari iki merci tayin etmesini öngörmektedir. Tayin edilecek olan bu merciler, katılma belgesiyle birlikte Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilecektir. Türkiye açısından sözleşmenin uygulanmasında gönderici makam ve aracı kurum görevini Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü üstlenmiş olup, bu görevin yerel Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığı ile yerine getirileceği, sözleşmenin tevdi makamı olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilmiş bulunmaktadır.

Alacaklısı Türkiye’de, borçlusu yabancı ülkelerde bulunan nafaka alacaklarında Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü “gönderici makam” durumundadır. Genel Müdürlük bu görevini ilgilinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yerine getirir. Cumhuriyet Başsavcılığı, borçlunun bulunduğu devletin sözleşmeye taraf

⁷⁹ VOLKEN Paul, Konventionskonflikte Im Internationalen privatrecht, Zurich 1977, s.154; (ÜNAL, Nafaka Alacakları, s. 971).

olduğunu tespit ettikten sonra belgeleri işleme koyacaktır. Cumhuriyet Başsavcılığı, gerekli belgelerin usulüne uygun şekilde düzenlenmesini sağlayarak, bu belgeleri yabancı ülkelerle teması sağlayan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne gönderecektir.

Nafaka talebinde bulunan şahsın ibraz edeceği belgeler şunlardır: Müracaat dilekçesi yerine geçmek üzere üç suret talep formu, üç suret mahkeme ilâmı veya ara kararı örneği ve çevirisi, üç suret dava dilekçesi ve nafaka ilâmının borçluya tebliğ edildiğine dair belgeler ve bu belgelerin çevirisi, üç suret nafaka alacaklısının Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından alınmış ifadesi ve çevirisi, üç suret adli müzaharet belgesi ve çevirisi, üç suret vekâletname ve çevirisi, üç suret nüfus kayıt örneği ve çevirisi, nafaka alacaklısının Türkiye'de milli bir bankada açtırmış olduğu hesap numarası, nafaka alacaklısı ve nafaka borçlusunun birer fotoğrafları ile borçlunun bilinen adresleridir.

Alacaklısı yabancı ülkede, borçlusu Türkiye'de bulunan nafaka işlemlerinde ise aracı kurum görevi Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından üstlenilmiş olup, bu görev mahalli Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla yerine getirilmektedir. Alacaklının bulunduğu devlet gönderici makamı tarafından sözleşmede öngörülen belgelerin Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne intikal ettirilmesi üzerine, söz konusu belgeler incelenerek Sözleşmeye uygunluğu tespit edildikten, belgeler tamam değilse noksanlıklar tamamlandıktan sonra gereği yapılmak üzere borçlunun bulunduğu yerin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir. Cumhuriyet Başsavcılığı ise, gönderilecek belgeler arasında bulunan ve Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne yetki veren vekâletnameye dayanarak, alacaklının verdiği yetki sınırları dahilinde, alacaklı namına nafakanın tahsilini temin için icap eden bütün tedbirleri alacaktır.

Aracı kurum, usulüne uygun olarak ve tamamlanmış belgelerle kendisine yapılacak müracaat üzerine bu konuda mahalli Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Cumhuriyet Başsavcılığı nafaka borçlusuna nafaka borcunu bildirir ve bu borcunu ödemeye çağırır. Borçlu ödemeyi kabul ettiği takdirde ödenen nafakayı ilgili adına bankaya yatırır ve borçludan nafaka borcunun her ay düzenli olarak yerine getireceğine dair noter tarafından onaylanmış bir taahhütname alır ve bu taahhütnameyi yabancı ülke gönderici makamına ulaştırılmak üzere, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne gönderir. Böylece işlem sulh ile sonuçlanmış olur (New York Söz. m.6/1).

Eğer nafaka borçlusu borcunu kendiliğinden ödemez, sulh girişimi sonuçsuz kalırsa, Cumhuriyet Başsavcılığı iki şekilde hareket edebilir: Birin-

cisi, nafaka alacaklısının nafaka talebi bir ilâma dayanıyorsa, görevli ve yetkili mahkemeden bir tenfiz kararı alır ve bunu cebri icra yoluyla tahsil eder (New York Söz. m. 5/ fık. 3). İkincisi, nafaka talebi bir mahkeme kararına dayanmıyorsa veya günün geçim şartlarına göre çok düşük bir miktarı oluşturuyorsa ve gönderilen vekaletnamede bu konuda yetki verilmiş ise, borçluya karşı nafaka davası açar ve bunu cebri icra yoluyla tahsil eder (New York Söz. m. 6/fık. 1).

Türkiye'de aracı kurum görevinin mahalli Cumhuriyet Başsavcılığına verilmesi uygulamada bazı aksaklıklara yol açmaktadır. Cumhuriyet Başsavcılıkları ceza davaları ile ilgilendiklerinden, işlerinin yoğunluklarından dolayı ve özel hukukla ilgili konulara yeteri kadar yakın olmadıklarından dolayı, bir hukuk davası olan nafaka davasına gerekli önemi verememektedirler. Yabancı ülkedeki nafaka alacaklısı adına davayı açmak, davayı yürütmek ve sonuçlandırmak için Cumhuriyet Başsavcılığı yerine, bu konuya daha yakın olan o yer barosu tarafından görevlendirilecek bir avukat tarafından bu işlerin yürütülmesi, bu işler için ödenecek avukatlık ücretinin de Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından karşılanması uygun olacaktır. Bu çerçevede ilgili Genel Müdürlük bütçesine bu konudaki ödemeleri karşılamak üzere bir ödenek tahsis edilmesi yerinde olacaktır. Mesela, Avusturya'daki uygulamada "Avusturya Aracı Kurumu" nafaka borçlusunun bulunduğu yerdeki bir avukatı görevlendirmekte ve işlemler görevlendirilen bu avukat vasıtasıyla yürütülmektedir.

New York Sözleşmesi gereğince yabancı talep sahipleri, davanın açıldığı memlekette o ülkede ikamet eden veya o ülke vatandaşlarının tabi oldukları muafiyet ve kolaylıklardan yararlanırlar ve herhangi bir teminat yatırmaya mecbur tutulamazlar. Adli müzaharetten yararlananlar, yargılama ve icra giderlerinden muaf tutulurlar. Gönderici makamlar ve aracı kurumlar bu sözleşmenin hükümlerine uygun olarak ifa ettikleri hizmetler için hiçbir ücret ve masraf talep edemezler. Çünkü bu işlemler ücret ve masraftan muaftırlar (New York Söz. m. 9).

New York Sözleşmesinin uygulanmasına yönelik olarak Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu bir genelge bulunmaktadır. Bu genelge bugünkü haliyle New York Sözleşmesinin uygulanmasını göstermek açısından yeterli değildir. Kanaatimizce bu konuda yeni bir genelge hazırlanması ve nafaka talebinde bulunan şahıstan istenen belge örneklerinin ise, Türkçe, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Rusça ve Çince olarak hazırlanmış şekilde genelge ekinde yer alması ve ayrıca bu belgelerin matbu olarak hazırlanmış olarak nafakanın tahsili için talepte bulunanlara verilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılıklarına gönderilmesi uygun olacaktır.

